

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 19-09-28713 ב' ואח' נ' מדינת ישראל

לפני הרכב כבוד השופטים:

סארי ג'יוסי [אב"ד]

אספרנצה אלון

עפרה אטיאס

המערערים

1. ו' ב'

2. א' ב'

3. ט' ב'

4. ג' ד'

ע"י ב"כ עוה"ד א' גלידר

נגד

המשיבה

מדינת ישראל מדינת ישראל

ע"י ב"כ עוה"ד ד' גורדון-ונדרוב

- פרקליטות מחוז חיפה

1

2

3

4

ערעור על פסק דינו של בית המשפט לענייני משפחה בחיפה (כ"ב השופט בן ציון ברגר) מיום 20.8.2019 וכן על החלטתו מיום 7.2.16 בתמ"ש 6694-12-15

פסק דין

5

6

השופט סארי ג'יוסי [אב"ד]:

7

8

9

10

11

1. לפנינו ערעור על פסק דינו של בית המשפט לענייני משפחה בחיפה (כ"ב השופט בן ציון ברגר) בתמ"ש 6694-12-15, מיום 20/8/2019, אשר הורה על תיקון פרטי הלאום והדת של המערערים במרשם האוכלוסין, לבקשת משרד הפנים – רשות האוכלוסין וההגירה. בית משפט קמא קבע, כי רישום דתם ולאומם של המערערים במרשם האוכלוסין נעשה בהסתמך על תעודות לידה מזויפות, ולכן הורה על תיקונו כד שיוסר שיוכם לדת וללאום היהודים.

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 19-09-28713 ב' ואח' נ' מדינת ישראל

- 1
2 .2. המערערים 1 - 2 (להלן: 'ו' ו-'א' או המערערים) הם בני זוג בני 78 ו-74 שנים, בהתאמה.
3 המערערת 3 (להלן: 'ט') היא בתם, והמערער 4 (להלן: 'ג' או הקטין) הוא בנה של ט' ונכדם של ו' ו-
4 א' (וכולם יחד יכוננו המשפחה).
5
6 .3. תביעת משרד הפנים נגעה לתיקון רישום שנערך בשנת 1990. היא הוגשה בשנת 2015,
7 בהסתמך על חוות דעת מז"פ שהתקבלו עוד בשנת 2007. חלוף הזמן בין כל אחת מהתקופות הללו
8 מעלה מספר שאלות: האם בנסיבות המקרה חלה התיישנות; או שיהוי; וכן האם יש לכך משמעות
9 מבחינת נטל ההוכחה.
10
11 רקע:
12 .4. בשנת 1990 עלו ו' ו-'א' עם בתם ט' מברית המועצות לשעבר לישראל מכוח חוק השבות,
13 התשי"ב-1950, ונרשמו במרשם האוכלוסין כיהודים. הקטין ג' נולד בישראל, בשנת 2001, לטי'
14 ולאביו, מר ש' ב', אזרח ישראלי שאינו יהודי ושאינו צד להליך זה. ד' נרשם כיהודי במרשם
15 האוכלוסין על בסיס רישומה של אמו כיהודיה.
16
17 .5. בשנת 2003, כ- 13 שנים לאחר עליית המשפחה לישראל, התקבל במשרד הפנים מידע
18 שממנו עלה ספק לגבי מהימנות תעודות הלידה של המערערים. מאז הוזמנו המערערים לביור
19 במשרד הפנים, כשבחלק מהמקרים כלל לא הגיעו, בחלק מהמקרים התייצבו ואף העבירו למשרד
20 הפנים מסמכים לבדיקה, ובחלק מהמקרים העבירו תשובה בכתב לפיה הם מתנגדים לתיקון
21 המרשם בעניינם. בשנת 2007 התקבלו חוות דעת מז"פ שלפיהן תעודות הלידה של ו' וא' הן מזויפות.
22 בשנת 2015, מעל לשבע שנים מקבלת חוות הדעת של מז"פ, הגיש משרד הפנים לבית משפט קמא
23 את התובענה בגדרה ניתן פסק הדין מושא ערעור זה.
24
25 .6. להשלמת התמונה יצוינו שני הליכים שהתנהלו בין הצדדים במקביל להליך לתיקון
26 המרשם: ביום 17/7/2013 הגישו המערערים עתירה מנהלית כנגד המדינה במסגרתה נטען שמשרד
27 הפנים התנה את הטיפול בדרכונים שלהם בהסכמתם לשינוי הרישום במרשם האוכלוסין. העתירה
28 נמחקה לאור תשובת משרד הפנים לעתירה שבה התחייב שהדרכונים יטופלו (ראו פס"ד בעת"מ
29 13-07-34359 מיום 28/11/2013); את ההליך השני יזם משרד הפנים, כאשר העביר את עניינם של
30 המערערים לטיפול הוועדה המייעצת לשר הפנים העוסקת בסוגיית האזרחות, וזאת בשל הספק
31 שעלה בעניין יהדותם. עניינם של המערערים הועבר לוועדה המייעצת פעם אחת בשנת 2008 ופעם
32 שנייה בשנת 2013. למיטב ידיעתנו, מסלול זה לא הושלם עד לכתיבת שורות אלה. מהודעת משרד
33 הפנים בהליך קמא ובהליך שלפנינו הובהר כי המדינה החליטה שלא לנקוט בהליך לביטול מעמדם

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 19-09-28713 ב' ואח' נ' מדינת ישראל

1 כאזרחי המדינה של ט' ו-ג'. עם זאת משרד הפנים סירב לקבל החלטה דומה ביחס ל-ו' ו-א' ולפנינו
2 לא היה מוכן להתחייב כי לא ינקוט בהליך כזה.

טענות הצדדים בהליך קמא

3
4
5 7. משרד הפנים טען כי יש לתקן את מרשם האוכלוסין כך שהמערערים לא יהיו רשומים
6 כיהודים, זאת משום שהרישום התבסס על תעודות לידה מזויפות. משרד הפנים הדגיש את
7 החשיבות שבמהימנות המרשם.

8
9 המערערים טענו להתיישנות התביעה. לגופו של עניין טענו שהם יהודים ושאמה של א' ואמו
10 של ו' היו יהודיות, דיברו יידיש ושמרו על חלק מהמצוות והמסורות של הדת. עוד טענו כי בשנת
11 1973 נפרצה דירת המגורים שלהם בברית המועצות לשעבר ונגנבו ממנה כל המסמכים לרבות
12 תעודות הלידה שלהם, וכי תעודות הלידה שברשותם הן "תעודות משוחזרות". טענה נוספת שהעלו
13 המערערים הייתה שככל הנראה האימהות שלהם העדיפו להירשם במסמכים רשמיים כבנות
14 הלאום האוקראיני ולא כיהודיות, בשל חששן המובן מהאנטישמיות ששררה בברית המועצות
15 באותה תקופה. א' טענה, שלו הייתה אמה נרשמת כיהודייה, כנראה שלא הייתה מתקבלת ללימודי
16 רפואה בעיר חרקוב. כמו כן, טענו המערערים כי כשפנו לשחזר את תעודות הלידה שלהם, בשנות ה-
17 70 וה-80 של המאה הקודמת, הם ביקשו לעדכן את פרטי הלאום ל-יהודי, משום שלא היה עוד צורך
18 להסתיר את זהותם. נטען כי שחזור התעודות נעשה במרכז רישום בעיר חרקוב, על סמך עדויות
19 שלהם ושל מכריהם. לבסוף טענו המערערים שלא ידעו שהמסמכים המשוחזרים מזויפים, וכי לא
20 הייתה להם כל כוונה לרמות (ראו תצהירה של א' מיום 26/1/2007 שהוגש למשרד הפנים ותצהירו
21 של ו' מיום 5/3/2019 שהוגש לבית משפט קמא).

22
23 בנוסף, המערערים טענו כי משרד הפנים היה צריך להימנע מנקיטת הליכים כנגדם גם לאור
24 חוות דעת היועמ"ש מיום 21/12/2017 שכותרתה: "בדיקת בסיס הזכאות לאזרחות אגב בקשות
25 לאיחוד משפחות". בחוות הדעת הותוו שיקולים רלוונטיים להליך בדיקת אזרחות של בני זוג
26 ישראלים המגישים בקשה לאיחוד משפחות. לעמדת המערערים, יש לראות בחוות הדעת שינוי
27 מדיניות במשרד המשפטים. מכיוון שהשיקולים שפורטו שם מתקיימים בעניינם, כך לטענתם, על
28 משרד הפנים היה להימנע מליזום הליך תיקון הרישום שלהם.

29
30 8. עוד יצוין כי מהלך ההליך קמא ביקשו המערערים כי התביעה כנגד א' תימחק, משום
31 שבשנת 2018 היא עברה אירוע מוחי שפגע בתפקודה ולטענתם, מצבה הרפואי מנע ממנה את היכולת
32 להתגונן. המערערים צירפו מסמכים רפואיים לרבות מסמך הערכת תלות מהמוסד לביטוח לאומי
33 לפיו א' נדרשת להשגחה בכל שעות היממה (ראו נספח 11 לתיק המוצגים מטעם המערערים).

34

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 19-09-28713 ב' ואח' נ' מדינת ישראל

ההליך ופסק הדין בערכאה דלמטה

9. בהחלטה מיום 7/2/2015 דחה בית משפט קמא את טענת המערערים להתיישנות. נקבע כי תביעה לשינוי המרשם היא תביעה לשינוי סטטוס, שעליה לא חלה התיישנות, זאת על פי "עניין רוז'נסקי", שבו נקבע בין היתר כי אין לשלול היתכנות של מקרים בהם מחסום ההתיישנות לא יעמוד לנתבע, כגון "מקרה בו אדם פונה לבית המשפט על-מנת שזה יצהיר על הסטטוס שלו (למשל בדבר גילו, מצבו המשפחתי ואזרחותו)" (ע"א 630/90 רוז'נסקי נ' ארגון מובילי לוד בע"מ, פ"ד מה(5) 365, 369 (1991)). טעם נוסף לדחיית טענת ההתיישנות היה, בהשאלה מהדין הפלילי, כי הצהרה בדבר יהדות הינה "הצהרה נמשכת", בדומה לעבירה נמשכת שלגביה אין מחילים את דיני ההתיישנות הרגילים.

10. על החלטה זו הוגשה בקשה לרשות ערעור ביום 18/2/2016 (רמ"ש 16-02-40266), שנדונה לפני חברת ההרכב, כבי' השופטת א' אלון. בית המשפט המחוזי דחה את הבקשה בקבעו כי לא מדובר בהחלטה שדורשת הכרעה מיידית באשר לנכונותה, ולא ייגרם נזק אם סוגיה זו תתברר במסגרת ערעור על פסק הדין הסופי, אם יוגש.

11. ביום 20/8/2019 ניתן פסק הדין הסופי בבית משפט קמא ובו הוא חזר ודחה את טענת ההתיישנות, וקיבל כאמור את התביעה לתיקון המרשם. בית משפט קמא אימץ את חוות הדעת של מז"פ בהן נקבע כי תעודות הלידה של ו' ו-א' זויפו ופרטיהם נכתבו על גבי תעודות רשמיות של אנשים אחרים שפרטיהם נמחקו. עוד נקבע כי התעודות שבידי המערערים אינן תעודות "משוחזרות" כפי שהם טענו, אלא תעודות שנערכו מחדש, שכן בתעודות המקוריות לא היה תיעוד ליהדותם. בית משפט קמא קבע כי טענות המערערים בעניין זהותם וזהות הוריהם אינן עומדות לבחינתו בהליך זה שהוא הליך לבחינת אמיתות הרישום, וכך קבע בעמ' 3 לפסק דינו:

יישומם של דברים אלו לענייננו מעלה שבית המשפט לענייני משפחה יבחן את נכונות הרישום על פי המסמכים שהוגשו לפקיד הרישום אך אין בכוחו במסגרת זו כדי לקבוע שאכן הנתבעים הם יהודים על פי הצהרתם (בהעדר מסמכים ככל שאלו ימצאו מזויפים). יש לזכור ששאלת אזרחותם של הנתבעים טרם הוכרעה ובוודאי שבמסגרת זו תיבחן שאלת יהדותם כמו גם טענתם להתיישנות כנגד הליך ביטול האזרחות. ראה באותו עניין גם, בג"צ 6539/03 ליאורה גולדמן נגד מדינת ישראל, פ"ד נט(3) 385.

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 19-09-28713 ב' ואח' נ' מדינת ישראל

הערעור

1
2 12. המערערים שבו על הטענות שהעלו לפני בית משפט קמא. עוד טענו כי עניין רוז'נסקי מלמד
3 דווקא כי תיקון מרשם האוכלוסין נתון להתיישנות, זאת מהטעמים הבאים: ראשית, בעניין
4 רוז'נסקי נקבע כי חלה התיישנות על תיקון פנקס החברים, והטענה שהצהרה על זכויות קיימות
5 אינה נתונה להתיישנות נדחתה שם; שנית, באותה פרשה נמנע בית המשפט העליון מלקבוע מהם
6 אותם מקרים חריגים שחוק ההתיישנות, התשי"ח-1958 אינו חל עליהם, אך חזר על ההלכה שככלל
7 כל תביעה לקיום זכות נתונה להתיישנות; שלישית, לעמדת המערערים, המקרה שלנו אינו עוסק
8 בהצהרה על סטטוס או מעמד, אלא בתיקון הרישום בלבד ובכך הוא שונה מהמקרים שתוארו
9 באמרת אגב בהלכת רוז'נסקי. עוד טענו המערערים כי בית משפט קמא לא התייחס לטענות שהעלו
10 ביחס לחוות דעת היועמ"ש, ובנוגע לבקשתם למחיקת התביעה כנגד א' בשל מצבה הרפואי.
11 המערערים שבו והדגישו את עמדתם כי התנהלותו של משרד הפנים בעניינם אינה סבירה, כי נגרם
12 להם נזק ראייתי בשל חלוף השנים מאז נולדה העילה ועד להגשת התביעה וכי יש לקחת בחשבון
13 את העובדה שלתוצאות קבלת התביעה לתיקון הרישום עלולות להיות השלכות חמורות יותר
14 מהליך פלילי כנגדם.

15
16 13. ביום 5/1/2020 החלטנו לאפשר לצדדים להגיש השלמת טיעון ביחס לשאלת תחולת
17 דוקטרינת השיהוי המנהלי על המקרה הנוכחי. הצדדים הגישו השלמות טיעון, והגיעה העת לתת
18 פסק דין.

דין והכרעה

19
20
21 14. שלוש שאלות עומדות לדיון והכרעה לפנינו: הראשונה, נוגעת לסמכויות פקיד הרישום
22 ובית המשפט לענייני משפחה ביחס לשינוי הרישום, והיא מעלה מספר שאלות משנה: מהו הנטל
23 המוטל על משרד הפנים להוכחת הצורך בשינוי הרישום; האם פקיד הרישום נדרש לבחינה דומה
24 לזו שהוא מבצע ברישום ראשון או שמא מדובר בבחינה רחבה יותר; כפועל יוצא מכך יש להתייחס
25 לגבולות הבחינה השיפוטית של בית המשפט לענייני משפחה, בדונו בתביעה לסעד הצהרתי לשינוי
26 פרטי הדת והלאום במרשם; האם עליו לבחון את נכונות הרישום בהסתמך על ראיות שהן מעבר
27 לאלו שהוצגו לפקיד הרישום בעת הרישום הראשון, אם לאו. השאלה השנייה, היא האם הגשת
28 התביעה מעל לשבע שנים מקבלת חוות הדעת עליהן היא מסתמכת, מהווה בנסיבות המקרה שיהוי
29 שמצדיק את דחייתה. והשלישית, האם על נסיבות המקרה חלה התיישנות.

30
31 כפי שאפרט להלן, לו עמדתי לתקבל הרי שדין הערעור להתקבל, זאת ממספר טעמים:
32 ראשית, המדינה לא הצליחה להוכיח שהמערערים אינם יהודים. כפי שאפרט להלן, מכיוון שמדובר
33 בשינוי הרישום, להבדיל מרישום ראשון, הראיות שנדרשות לסתירת הרישום הקיים משמעותיות
34 יותר ובעלות עוצמה מיוחדת העולה על זו הנדרשת ברישום ראשון. שנית, על המקרה הנוכחי חלים

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 19-09-28713 ב' ואח' נ' מדינת ישראל

1 כללי השיהוי המנהלי. לגבי שאלת ההתיישנות, לאור קביעתי בדבר תחולת השיהוי, מצאתי שאין
2 צורך להכריע לגביה, אולם אין אני שולל אפשרות שהיה ניתן להחיל גם התיישנות בנסיבות העניין.
3 אפתח את הדיון בסקירת המסגרת הנורמטיבית של חוק מרשם האוכלוסין. לאחר מכן
4 אתייחס לכל אחת משלוש השאלות שהעליתי לעיל.

המסגרת הנורמטיבית – חוק מרשם האוכלוסין

5
6 15. חוק מרשם האוכלוסין, התשכ"ה-1965 קובע כי לגבי כל תושב יירשמו הפרטים הבאים וכן
7 כל שינוי לגביהם: "(1) שם המשפחה, השם הפרטי והשמות הקודמים; (2) שמות ההורים; (3)
8 תאריך הלידה ומקומה; (4) המין; (5) הלאום; (6) הדת; (7) המצב האישי: רווק, נשוי, גרוש
9 או אלמן; (8) שם בן הזוג; (9) שמות הילדים, תאריכי לידתם ומינם; (10) אזרחות או
10 אזרחיות, של עכשיו ושקדמו [...]" (סעיף 2 לחוק מרשם האוכלוסין).

11 סעיף 3 לחוק מרשם האוכלוסין קובע את תוקפו הראייתי של המרשם:

12 הרישום במרשם, כל העתק או תמצית ממנו וכן כל תעודה שניתנה
13 לפי חוק זה יהיו ראיה לכאורה לנכונות פרטי הרישום המפורטים
14 בפסקאות (1) עד (4) ו-(9) עד (13) לסעיף 2.

15
16
17 כלומר, פרטי הרישום במרשם יהיו ראיה לכאורה לנכונותם למעט פרטי הרישום (5) עד (8)
18 שהם: לאום; דת; מצב אישי; ושם בן הזוג. מכאן נובע כי רישום פרטי הדת והלאום במרשם
19 האוכלוסין אינו מהווה ולו ראיה לכאורה לאמיתות תוכנם (ראו גם בג"ץ 5070/95 נעמת – תנועת
20 נשים עובדות ומתנדבות נ' שר הפנים, פ"ד נו(2) 745, 721 (2002) (להלן: עניין נעמת); בג"ץ
21 3045/05 בן-ארי נ' מנהל מינהל האוכלוסין, בפס' 5 לפסק דינו של כב' הנשיא (בדימ') ברק
22 (21/11/2006) (להלן: עניין בן ארי); ע"א 8573/08 אורנן נ' משרד הפנים, בפס' 5 לפסק דינו של
23 כב' השופט פוגלמן (2/10/2013) (להלן: עניין אורנן)).

24
25 16. בפסקי דין רבים שניתנו במרוצת השנים ואשר עסקו בשאלות הקשורות לרישום פרטי הדת
26 והלאום, שב בית המשפט העליון והדגיש את אופיו הטכני-סטטיסטי של המרשם ושאינו לאמור בו
27 תוקף משפטי מחייב מבחינת המעמד החוקי של אותו תושב. וכך נקבע בעניין נעמת:

28
29 בית-משפט זה חזר וציין כי אין ברישום פרטים אלה [במרשם
30 האוכלוסין – ס"ג] כדי לקבוע את תוקף הגיור או הנישואין.
31 הקביעה מוגבלת לרישום במרשם, ואין לה אף תוקף של ראיה
32 לכאורה. ממילא ברור כי רישום במרשם כפרט לאום או דת כ"יהודי"
33 אין משמעותו כי לנרשם מעמד של "יהודי" על-פי חוק השבות.

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 19-09-28713 ב' ואח' נ' מדינת ישראל

1 רישום לפי חוק המרשם לחוד ומעמד על-פי חוק השבות לחוד. אמת,
2 ההגדרה של "יהודי" בשני החוקים זהה היא, אך הסמכויות של
3 עובדי הציבור בבדיקת פרטי ההגדרה שונות הן. לעניין חוק המרשם
4 – ועל רקע תכליתו ה"סטטיסטית" ומעמדו של המרשם – פועל פקיד
5 המרשם (ברישום ראשון) על-פי הודעת המבקש, שאין בה אי-נכונות
6 בולטת, תוך שאין הוא מכריע בסוגיות משפטיות שיש להן פנים
7 לכאן ולכאן. לעומת זאת לעניין חוק השבות – ועל רקע תכליתו של
8 החוק והזכויות והחובות שהוא קובע – יש לבחון אם הודעת המבקש
9 מקיימת את דרישותיו של חוק השבות. הנהיג-כך, רשויות הציבור
10 צריכות להיות ערות לאופיו המיוחד של המרשם ולאופן שבו מופעל
11 שיקול-הדעת המינהלי במסגרתו. בעקבות רשויות הציבור – ועל
12 רקע המודעות באשר לתפקידו המוגבל של המרשם – גם הציבור
13 הרחב מבין כי הרישום של פרטי הדת, הלאום והמצב האישי במרשם
14 "...לא בא אלא למטרות של סטטיסטיקה וכיוצא בזה, ואין היא
15 מעניקה לנרשם שום זכויות מיוחדות..." (השופט ש' ז' חשין בבג"ץ
16 145/51 אבו ראס נ' המושל הצבאי של הגליל [15], בעמ' 1478).
17 אכן, הרישום במרשם הוא "ניטרלי" לעניין המאבקים השונים
18 המתנהלים מאז קום המדינה בענייני לאום, דת ונישואין, ומן הראוי
19 שיישאר כך. את המחלוקות המהותיות בעניינים אלה יש לקיים תוך
20 בחינת הזכויות המהותיות, ואלו מצויות מחוץ למרשם (שם, בפס' 22
21 לפסק דינו של כב' הנשיא ברק) (ראו גם עניין בן ארי; בג"ץ 93/1031
22 פסרו (גולדשטיין) נ' שר הפנים, בפס' 22 לפסק דינו של כב' הנשיא
23 (בדימי) שמגר (12/11/1995) (להלן: עניין גולדשטיין)).

24
25 וראו גם דבריו של כב' השופט חשין בעניין אחר:

26
27 מאז ראשית ימיה של המדינה מידפקות על דלתו של בית-המשפט,
28 שוב ושוב, עתירות הכורכות את נושא מרשם האוכלוסין – המרשם
29 בספרי המדינה והמרשם בתעודות הזהות – עם זהותה של המדינה
30 ועם זהותם של העותרים. כך היה לפי פקודת מרשם התושבים,
31 תש"ט-1949, וכך היה – והוה – לפי חוק המרשם. תשובתו העיקרית
32 והנחרצת של בית-המשפט לכל אותן עתירות הייתה זו שחוק המרשם
33 אינו אלא חוק סטטיסטי-רישומי, ותכליתו אינה אלא להקים מאגר

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 19-09-28713 ב' ואח' נ' מדינת ישראל

- 1 מידע על-אודות תושבי ישראל. ובהיות החוק מה שהוא, אין להטיל
2 עליו להכריע בשאלות שמעבר לכוחו.
3 [...]
4 אכן, בחוק המרשם באה הוראה – אשר לא הייתה בפקודת מרשם
5 התושבים – ולפיה מקצת פרטים הרשומים במרשם מהווים ראיה
6 לכאורה לנכונותם, ובמובן זה יש בו ברישום שבמרשם כיום משהו
7 מן המהות. ואולם לענייננו-שלנו – בנושאי דת ולאום – מה שהיה
8 הוא שהוזה ואין חדש בהלכה.
9 ניתנת אמת להיאמר כי נשמעו גם קולות אחרים, קולות המבקשים
10 לצקת ברישומיו של מרשם האוכלוסין תוכן מהותי. כך למשל אמר
11 השופט אנגלרד בפרשת נעמת [1], בעמ' 756 [...] באותה רוח דיבר
12 אלינו השופט טירקל (בפרשת נעמת [1], בעמ' 762 ואילך). ואולם
13 דעה זו דעת-מיעוט היא. ההלכה שנתקבלה היא כי ערכו של הרישום
14 במרשם – על דרך העיקרון – ערך הוא של רישום טכני-סטטיסטי
15 גרדא. (בג"ץ 6539/03 גולדמן נ' מדינת ישראל, משרד הפנים, פ"ד
16 נט(3) 385, בפס' 15-16 לפסק דינו של כב' השופט חשין (2004).
17
18 17. חוק מרשם האוכלוסין מבחין בין רישום ראשון במרשם לבין שינוי הרישום. לצורך רישום
19 ראשון, די בהודעת התושב (סעי' 19ב(א) לחוק). פקיד הרישום רשאי לדרוש מהתושב למסור לו כל
20 ידיעה או מסמך שברשותו, הנוגעים לפרטי הרישום שאליו מתייחסת הודעתו, וכן לתת הצהרה על
21 אמיתות הידיעה או המסמך שמסר (סעיף 19), אך אין חובה להציג תעודה ציבורית דווקא (ראו גם
22 בג"ץ 264/87 התאחדות הספרדים שומרי תורה - תנועת ש"ס נ' יהושע כהנא - מנהל מינהל
23 האוכלוסין במשרד הפנים, מג(2) 723, פס' 3 לפסק דינו של כב' הנשיא שמגר (1989) (להלן: עניין
24 תנועת ש"ס); עניין גולדשטיין, בפס' 7 לפסק דינו של כב' הנשיא (בדימ"י) שמגר). לעומת זאת כדי
25 לשנות רישום קיים של פרט במרשם (למעט שינוי כתובת) נדרשת הצגת תעודה ציבורית (סעיף 19ג
26 לחוק מרשם האוכלוסין) (ראו גם עניין נעמת, בפס' 27 לפסק דינו של כב' הנשיא ברק; עניין אורנן,
27 בפס' 6 לפסק דינו של כב' השופט פוגלמן).
28
29 בהתאם נפסק שדי בכך שאדם מצהיר כי הוא רואה עצמו יהודי (או נשוי וכן הלאה) ויש
30 יסוד סביר להצהרה (כגון מסמך של רשות רשמית כלשהי, לרבות מחו"ל) על מנת שפקיד הרישום
31 ידרש לרשמו בהתאם להצהרתו. ההלכה העיקרית נקבעה בקשר לרישום נישואין: תחילה נקבע
32 לעניין רישום נישואין שנערכו בחו"ל בין גבר יהודי לאישה נוצרייה (בג"ץ 143/62 פונק שלזינגר נ'
33 זר הפנים, פ"ד י"ז, 225 (1963) (להלן: הלכת פונק-שלזינגר); לאחר מכן לעניין נישואין שנערכו

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 19-09-28713 ב' ואח' נ' מדינת ישראל

1 בחו"ל בין בני זוג מאותו מין (עניין בן אר"י משנת 2006). בהמשך הוחלה גישה דומה על שאלת
2 הרישום של מי שהתגייר. נפסק כי גם מי שעבר בחו"ל גיור שאינו אורתודוקסי יכול להירשם כיהודי
3 ככל שהוא מספק לפקיד הרישום מסמך רשמי המעיד שעבר גיור בקהילה יהודית בחוץ-לארץ (ראו
4 עניין תנועת ש"ס משנת 1989). גישה זו הורחבה גם ביחס לרישום בעקבות גיור שנערך בישראל על
5 ידי קהילה שאינה אורתודוקסית (עניין גולדשטיין משנת 1995; עניין נעמח משנת 2002). במשך כל
6 השנים שבה והדגישה הפסיקה כי סמכותו של פקיד הרישום ברישום פרט בפעם הראשונה על פי
7 הודעתו של התושב, מוגבלת לבחינת אמיתות התעודה שמוצגת לפניו, קרי שאין המדובר בתעודה
8 מזויפת, ואין לו סמכות מעין-שיפוטית לבחון את תוקפו של הגיור או הנישואין עליהם מצהיר בפניו
9 התושב (ראו עניין תנועת ש"ס, בפס' 3 לפסק דינו של כב' הנשיא שמגר; עניין גולדשטיין בפס' 5
10 לפסק דינו של כב' הנשיא שמגר).

11
12 18. בכל הנוגע לשינוי הרישום נקבע כי הוא יכול להתבצע בהתאם להודעת התושב שאליה
13 תצורף תעודה ציבורית המעידה על השינוי (סעיף 17 וכן 19 לחוק מרשם האוכלוסין) או בהתאם
14 לתעודה ציבורית שתישלח על ידי הרשות הנוגעת בדבר (סעיפים 15-16 וכן סעיף 19 לחוק מרשם
15 האוכלוסין). עוד נקבע בחוק כי פקיד רישום ראשי רשאי ליזום את השינוי, קרי, לרשום תושב שאינו
16 רשום, או לתקן פרט ברישום, אם מתברר לו שהרישום הקיים חסר, או סותר רישום אחר או תעודה
17 ציבורית אחרת. וכך נקבע בסעיף 19ה(א) לחוק מרשם האוכלוסין:

18
19 נוכח פקיד הרישום הראשי כי פרט או שינוי של פרט החייב רישום
20 לא נרשם או שרישומו או תיקונו רישומו אינו שלם או עומד בסתירה
21 לרישום אחר שבמרשם או לתעודה ציבורית, רשאי הוא, מיזמתו
22 ולאחר שברר את הדבר ונתן לכל מי שהפרט מתייחס אליו הזדמנות
23 להשמיע טענותיו ולהביא ראיותיו – לדרוש את הפרט או את שינוי
24 הפרט או להשלים או לתקן את הרישום ובלבד שרישום שנעשה על
25 פי תעודה ציבורית לא ישונה, לא יושלם ולא יתוקן לפי סעיף קטן
26 זה אלא על פי תעודה ציבורית המעידה על אותו פרט (ההדגשות לא
27 במקור – סי'ג').

28
29 משמעות הדבר היא שעל פקיד הרישום הראשי לברר את עובדות המקרה ולבחון את טענות
30 וראיות התושב בטרם יפעל להשלמת החסר או לתיקון הסתירה. בנוסף, נקבע ביחס לפרטי הנת, הלאום או המצב האישי - כי פקיד הרישום אינו יכול לשנותם, אלא בהתקיים אחד משני התנאים:
31 הראשון, השינוי נעשה בהסכמת התושב שלגביו הוא מתייחס; השני, השינוי נעשה על פי פסק דין
32 הצהרתי של בית המשפט לענייני משפחה. כך לפי סעיף 19ה(ב) לחוק מרשם האוכלוסין:

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 19-09-28713 ב' ואח' נ' מדינת ישראל

- 1 לגבי הלאום, הדת או המצב האישי לא יעשה פקיד הרישום הראשי
2 כאמור בסעיף קטן (א) אלא בהסכמת מי שהפרט מתייחס אליו, או
3 על פי פסק דין הצהרתי של בית המשפט לענייני משפחה שניתן
4 לבקשתו של פקיד הרישום הראשי; הבקשה תוגש לבית המשפט
5 לענייני משפחה שבתחום שיפוטו נמצא מען האדם שהפרט מתייחס
6 אליו; היא תוגש ותתברר בבקשה בדרך המרצה, וכל מי שהפרט
7 מתייחס אליו יהיה משיב.
8
- 9 אם כן, בכל הנוגע לשינוי רישום של רכיב הדת או הלאום, רשאי פקיד הרישום, לאחר
10 שבירר את עובדות המקרה ובחן את טענות וראיות התושב, להגיש לבית המשפט לענייני משפחה
11 בקשה לתיקונו, מקום והתושב לא הסכים לתיקון. ככל שבית המשפט יקבל את הבקשה, יינתן פסק
12 דין הצהרתי שעל בסיסו ישנה פקיד הרישום את רישום הדת והלאום של התושב.
13
- 14 19. להשלמת המסגרת הנורמטיבית של חוק מרשם האוכלוסין נציין את התיקון לחוק שנעשה
15 בשנות ה-70 בעקבות עניין שליט, שם נדונה סוגיית רישום הלאום כאשר תושב ביקש לרשום את
16 ילדיו כבני הלאום היהודי, למרות שאינם לא הייתה יהודיה והם לא עברו גיור. נקבע כי בכל הנוגע
17 לרישום הלאום והדת במרשם האוכלוסין, חשובה הרגשתו הסובייקטיבית של הנוגע בדבר (בג"צ
18 58/68 שליט נ' שר הפנים ו-פקיד הרישום, מחוז חיפה, כ"ג, 477 (1970)). בתגובה לפסק הדין,
19 תוקן חוק מרשם האוכלוסין ונקבע בסעיף 3א(א) כי: "לא יירשם אדם כיהודי לפי לאומו או דתו
20 אם הודעה לפי חוק זה או רישום אחר שבמרשם או תעודה ציבורית מראים כי הוא אינו יהודי,
21 כל עוד לא נסתרו ההודעה, הרישום או התעודה האמורים להנחת דעתו של פקיד הרישום
22 הראשי או כל עוד לא נקבע אחרת בפסק-דין הצהרתי של בית דין רבני... או של בית משפט,
23 ובלבד שהוא אינו בן דת אחרת". לעניין משמעות המונח "יהודי" נקבעה ההגדרה שבחוק השבות:
24 "לענין חוק זה וכל רישום או תעודה לפיו, "יהודי" – כמשמעותו בסעיף 4ב לחוק השבות,
25 תש"י-1950 (שם, בס"ק ב). ההגדרה שבחוק השבות היא: "מי שנולד לאם יהודיה או שנתגייר,
26 והוא אינו בן דת אחרת" (סעיף 4ב לחוק השבות). כלומר, התיקון לחוק החיל את ההגדרה שבחוק
27 השבות על המונח "יהודי" בחוק מרשם האוכלוסין וביטל את ההלכה שקבעה שרישום הלאום
28 ייעשה בהתאם להרגשתו הסובייקטיבית של התושב.
29
- 30 סמכויות פקיד הרישום ובית המשפט לענייני משפחה ביחס לשינוי רישום במרשם האוכלוסין
31 20. כאמור לעיל, בית משפט קמא תחס את גדר המחלוקת כחלה על בחינת אמיתות הראיות
32 שהוצגו לפקיד הרישום בעת הרישום הראשון בלבד, היינו, בחינת אמיתות תעודות הלידה של
33 המערערים. הוא עשה כן למרות טענתם, שהועלתה גם לפני פקיד הרישום, שהם יהודים משום שהם
34 נולדו לאם יהודייה. בית משפט קמא קבע שאין לפקיד הרישום סמכות לדון בטענות אלו וכפועל

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 19-09-28713 ב' ואח' נ' מדינת ישראל

1 יוצא מכך, גם לבית המשפט לענייני משפחה אין את הסמכות לדון בהן. מכיוון שקבע כי תעודות
2 הלידה שעליהן הסתמך פקיד הרישום בעת רישום המערערים לראשונה במרשם הן מזויפות, הורה
3 על תיקון הרישום.

4

5 21. כפי שאסביר להלן, לטעמי קביעה זו של בית משפט קמא אינה נכונה. הנטל, ומכאן גם
6 סמכויות פקיד הרישום, שונים כאשר הוא יו"ד הליך של שינוי הרישום לעומת מקרה בו הוא
7 מתבקש לבצע רישום ראשון במרשם. נטל זה נובע מהפגיעה שתיגרם לאדם שהסתמך על רישום
8 פרטי במרשם, כאשר אותו אדם מתנגד לשינוי (להבדיל ממצב שהאדם מסכים לשינוי).

9

10 מאותה סיבה, גם סמכותו של בית המשפט לענייני משפחה אינה מצטמצמת לבחינת
11 אמיתות המסמכים לפיהם בוצע הרישום הראשון, אלא לבחינת כלל הראיות והגרסאות של
12 הצדדים על מנת להכריע בשאלה האם יש לשנות את פרטי הרישום כפי שמבקש פקיד הרישום או
13 שמא יש להותירם כפי שמבקשים המערערים בענייננו. יפים לענייננו, דבריו של כב' השופט חשין
14 בעניין נעמת:

15

16 אמנם כן הוא הדבר: שופט – באשר שופט הוא – לא הוכשר במיוחד
17 לפתור קושיות של עם ומדינה, של דת ולאום, של "מיהו יהודי?"
18 ומיהו שאינו יהודי. ואולם בה-במידה שופט אף לא הוכשר במיוחד
19 להחליט מהי "מכוננית", מהו "מאיץ חלקיקים" ומהי "תאונת
20 דרכים". כיצד זה אפוא יכול שופט, ובאותו יום עצמו, להידרש גם
21 לענייניו של מאיץ חלקיקים, גם לשאלות של הענקת כספים בידי
22 המדינה, גם לענייניהם של נכים, גם לנושאי חוזים, נזיקין ופטנטים
23 וגם להרשעות בפלילים? התשובה לכך היא שהמשפט בנה לו לבית-
24 המשפט כלי-מלאכה, וכלים אלה התולים על הקיר בחדר-המלאכה
25 – ומעת לעת מיתוספים אליהם כלים חדשים – הם המשמשים את
26 השופט בעבודתו על כל הסתעפויותיה. ומה המנתח יעשה שימוש
27 על-פי העניין והצורך בסכינים מיוחדות ובאזמלים שהוכשרו לדבר,
28 כן הוא השופט. וזו היא אָמְנוּת וְאָמְנוּת השפיטה. וכך, מקום
29 שהמחוקק תולה נורמות במשפט החלות על היחיד – זכויות וחובות,
30 חסינויות, זכויות-יתר וכל כיוצא באלה יחסי-משפט בין בני-אדם –
31 בקיומו של דבר מסוים, באותה משיכת-קולמוס עצמה עושה הוא,
32 על דרך העיקרון, בְּר-שיפוט אותו "דבר" שאפשר קודם לכן לא היה
33 בר-שיפוט. בית-המשפט הוסמך – אף חויב – להצהיר על קיומו של
34 אותו "דבר", ובית-המשפט יעשה כחוכמתו. נורמה במשפט אין היא

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 19-09-28713 ב' ואח' נ' מדינת ישראל

1 תופעת טבע ואין לה קיום "אובייקטיבי" משל הייתה מיטה, שולחן,
2 כיסא או מנורה. נורמה במשפט פרי רוחנו היא וכמותה היא ההכרעה
3 בשאלת השפיטות (שם, בפס' 4 לפסק דינו של כב' השופט חשין).
4
5 על מנת להכריע בשאלות המשפטיות הניצבות לפניי, אעמוד תחילה על ההבדלים בחוק
6 ובפסיקה בין רישום ראשון ושינוי רישום ולאחר מכן איישם את הדין על המקרה שלנו.
7
8 ההבדל בין רישום ראשון ושינוי רישום
9 22. כפי שהוסבר לעיל, ברישום ראשון מסתמך פקיד הרישום על ההודעה והמסמכים שהוצגו
10 לפניו, כשהיקף סמכותו מוגבל לבחינת אמיתותם בלבד. מכוח זה, נקבע כי סמכותו של בית המשפט
11 במסגרת הביקורת השיפוטית על פקיד הרישום מוגבלת אף היא לשאלה זו בלבד (ראו עניין גולדמן,
12 בעמ' 395; עניין בן אר"י, בעמ' 19), וכי אין הכרח כי הרישום ייעשה על בסיס תעודה ציבורית.
13
14 לעומת זאת במקרה של שינוי הרישום, יש צורך בתעודה ציבורית המעידה על תוקפו של
15 השינוי. סעיף 15 לחוק מרשם האוכלוסין נוגע לשינויים שנעשים במסגרת פעולות רשמיות לפי
16 חוקים שונים – כגון שינוי שם, לפי חוק השמות, התשט"ז-1956; או המרת דת שנרשמה לפי פקודת
17 העדה הדתית (המרה). סעיף 16 לחוק מרשם האוכלוסין נוגע לשינויים שהוצהר עליהם בהחלטות
18 של בית משפט או בית דין דתי, כגון: אימוץ, גירושין וכיוצא בזה. בשני המקרים הללו פקיד הרישום
19 ישנה את הרישום, לאחר שקיבל העתק מאותה החלטה או מסמך בדבר הפעולה הרשמית שבוצעה
20 המעידים על השינוי (סעיף 19גא) לחוק מרשם האוכלוסין). סעיף 17 לחוק מרשם האוכלוסין
21 מתייחס לשינוי אחר, שאינו חוסה תחת אף אחת מהאפשרויות שבסעיפים 15 ו-16 לחוק. נקבע כי
22 במקרה כזה על התושב למסור הודעה לפקיד הרישום בצירוף תעודה ציבורית המעידה על השינוי
23 (גם כאן הדבר נקבע בסעיף 19גא) לחוק). ככל שאין בידי התושב תעודה ציבורית המעידה על
24 השינוי, באפשרותו לפנות אל בית המשפט המחוזי בתביעה לפסק דין הצהרתי שיצהיר על השינוי
25 כאמור (כפי שנעשה למשל בעניין אורנן ובעניין נעמנת לגבי חלק מהצדדים).
26
27 המשותף לכל השינויים שתוארו לעיל הוא שהם נעשו באופן יזום על ידי התושב.
28
29 סעיף 19 לחוק מרשם האוכלוסין קובע את האופן שבו יכול פקיד הרישום לשנות פרט
30 מפרטי המרשם מיוזמתו. נקבע כי על פקיד הרישום לברר את הטעות הנחזית ברישום הראשון,
31 ולתת לתושב שלגביו מתייחס התיקון הזדמנות להשמיע את טענותיו ולהביא את ראיותיו (ראו גם
32 בג"ץ 4504/05 סקבורצוב נ' השר לבטחון פנים, בפס' 17 לפסק דינו של כב' השופט מלצר
33 (להלן: עניין סקבורצוב)). החלטת פקיד הרישום הראשי על שינוי רישום ביוזמתו לפי

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 19-09-28713 ב' ואח' נ' מדינת ישראל

1 סעיף 19ה(א) היא החלטה מנהלית, וככזו, כפופה לביקורת שיפוטית ועליה לעמוד בדרישות של
2 סבירות ומידתיות.

3
4 בנוסף, החוק קובע כי בכל הנוגע לשינוי פרט הלאום, הדת או המצב האישי ביוזמתו של
5 פקיד הרישום, נדרשת הסכמת התושב שאליו מתייחס השינוי, ואם אין הסכמה כאמור, נדרש פסק
6 דין הצהרתי של בית המשפט לענייני משפחה (סעיף 19 לחוק מרשם האוכלוסין; עניין סקבורצוב,
7 שם). בעניין סקבורצוב נקבעה הלכה מקיפה בנוגע לשינוי רישום פרטי הדת והלאום ולכך אתייחס
8 כעת.

9
10 עניין סקבורצוב

11 23. פסק הדין עסק באישה (להלן: ראיסה) שהוכרה כיהודייה מכוח חוק השבות, ועל בסיס זה
12 קיבלה אזרחות ישראלית ועלתה לישראל בשנת 2001. בשנת 2004 הגיעו בנה ואשתו לישראל על פי
13 אשרת תייר. לאחר כניסתם הם הגישו בקשה לקבלת מעמד מכוח חוק השבות לאור יהדותה של
14 ראיסה. בבדיקת בקשת הבן התברר שאימו, ראיסה, רשומה בתעודת הלידה שלו כרוסיה ולא
15 כיהודייה. בשל כך נערכה בדיקה מחודשת לראיסה שבסופה יזם פקיד הרישום את שינוי רישומה
16 במרשם לחסרת דת. באותו מקרה נטען כי ראיסה נתנה את הסכמתה לשינוי הרישום ולכן העניין
17 לא הובא להכרעת בית המשפט לענייני משפחה לשם קבלת סעד הצהרתי.

18
19 בג"ץ קיבל את עתירתה של ראיסה להחזיר את רישומיה במרשם האוכלוסין כבת הלאום
20 והדת היהודית. בית המשפט העליון מיקד את הביקורת השיפוטית שלו על החלטת המשיבים (השר
21 לבטחון פנים ושר הפנים) ליזום את שינוי הרישום בשני הקשרים: סבירות ההחלטה ומידתיותה;
22 ו"דיות הראיות המינהליות, שעמדו בפני המשיבים, עת קיבלו החלטתם" (שם, בפס' 22). נקבע
23 כי "עוצמת הראיות המינהליות הנדרשת ממושרד הפנים עומדת ביחס ישיר לראיות שהובאו
24 על ידי הזכאי ולעוצמת הזכות הנפגעת". מכיוון שמדובר בשלילת רישום קיים דבר שפוגע באופן
25 קשה באינטרס ההסתמכות של העותרת, נקבע שעל הראיות לעבור את "הדרך הנדרש לצורך סתירת
26 חזקת הזכאות לכאורה", שהוגדר שם כ"דרך הראיות המינהליות הסבירות", מעין נטל בנייים, כך
27 הוסבר שם, המקובל לעיתים גם במקרים אחרים (שם, בפס' 23).

28
29 בית המשפט העליון בחן את הראיות המינהליות הרלבנטיות וקבע כי המשיבים לא עמדו
30 ברף הנדרש לסתירת חזקת הזכאות של העותרת. לטובת השוואה, נציין חלק מהראיות שהובאו
31 שם: אימה של ראיסה הייתה רשומה באוקראינה כרוסיה ולא כיהודייה. בית המשפט העליון קיבל
32 את טענתה של ראיסה ש"נוכח האנטישמיות באוקראינה – נהוג היה בשנתו להירשם ברישומים
33 הפומביים תחת הלאום רוסי, ולא תחת לאום יהודי, על מנת להקטין את החשש לפגיעה
34 ביהודים" (שם, בפס' 25); שינוי הלאום של ראיסה ליהודייה ברישומים הרשמיים נעשה בשנת 1999

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 19-09-28713 ב' ואח' נ' מדינת ישראל

1 בעקבות פסק דין של בית משפט באוקראינה אשר ניתן על יסוד עדויות של שני עדים שסיפרו
2 שמדובר במשפחה יהודית (בית המשפט האוקראיני הסתמך גם על מסמכים מהארכיון לגבי מי
3 שנטענה כי היא סבתה של ראיסה, שהייתה יהודייה, אך ההכרה כי אמה של ראיסה היא אכן בתה
4 של אותה סבתא יהודייה התבססה על עדויות המכריזים); חוות דעת מז"פ קבעה כי תעודת הלידה
5 של ראיסה היא מקורית, אך לא ניתן היה לקבוע האם סעיף הלאום בה הוא מקורי, אם לאו (שם,
6 בפס' 5 ו-24). בסופו של דבר קבע בית המשפט העליון:

7
8 התהיות אכן במקומן [...] אך ככל שאלו הן הראיות המינהליות
9 שבידי המשיבים – אין הן מהוות ראיות מינהליות מספיקות לביסוס
10 החלטה לשינוי הרישום של העותרת (ההדגשות במקור)
11 [...]

12 בשלב שבו כבר הוענק לעותרת מעמד מכוח יהדותה – אין הרשות
13 המנהלית יכולה להסתפק בספק, או בחשד בלבד, או בראיות
14 מינהליות קלושות לצורך ביסוס החלטתה לשינוי הרישום. זאת
15 ועוד, לא ניתן להתעלם מכך שהעותרת הציגה הסברים מסוימים,
16 שעשויים בדוחק להניח את הדעת לסתירות אחדות שהתגלו בין
17 התעודות שהיו מצויות ברשותה ובין מה שהופיע בספרי הרישום
18 באוקראינה ולפיכך אין לראות בתהיות שהתעוררו משום ראיות
19 מינהליות מספיקות לשלילת רישומה כיהודיה במרשם האוכלוסין
20 (השוו: פרשת מקסימוב, 934 (שם, בפס' 25-24)).

21
22 מהו הנטל המוטל על משרד הפנים להוכחת הצורך בשינוי הרישום
23 24. אם כן, החוק והפסיקה מבדילים בין רישום ראשון ושינוי רישום, ואף בין שינוי שנעשה
24 ביוזמת התושב לבין שינוי שנעשה ביוזמת פקיד הרישום (לעניין שינוי ביוזמת האזרח ראו למשל:
25 עניין נעמת בפס' 27 - 33 לפסק דינו של כב' הנשיא ברק; עניין אורנן). עם זאת, המשותף לבקשות
26 לשינוי המרשם, בין מצד התושב ובין מצד פקיד הרישום, הוא שעל מבקש השינוי להוכיח את
27 הבקשה לשינוי על פי אמות מידה מקובלות, שאינן מצטמצמות לשאלת אמיתות המסמכים בלבד,
28 זאת בניגוד להלכה בדבר רישום ראשון. ראו למשל דבריו של כב' השופט פוגלמן בעניין אורנן:
29

30 בית משפט זה נדרש פעמים רבות לסוגיות הנוגעות לתוכנם של פרטי
31 הדת והלאום במרשם האוכלוסין, על אף הרגישות הציבורית
32 הכרוכה בשאלות אלה. הדעה כי שאלות אלה הן בלתי שפיטות
33 מוסדית – נותרה דעת מיעוט (ראו עמדת השופט י' אנגלרד בעניין

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 19-09-28713 ב' ואח' נ' מדינת ישראל

1 נעמת, בעמ' 755). תחת זאת, ביכר בית המשפט לבחון באספקלריה
2 צרה וטכנית את משמעות המידע הרשום בפרטי הדת והלאום
3 במרשם, ולפרש באופן צר את סמכות פקידי המרשם לבחון את תוכן
4 הפרט שנרשם לפי הצהרתו של אדם.
5 [...] אכן, פסיקתנו שבה והדגישה כי מרשם האוכלוסין והפעולות
6 המבוצעות במסגרתו מכוח חוק המרשם אינם הזירה המתאימה
7 להכרעה בשאלות ערכיות מורכבות בתחום הדת, הזהות הלאומית
8 והמעמד האישי. כך, בלשונו של המשנה לנשיא מ' חשין באחת
9 הפרשות:
10 "חוק המרשם, בעיקרו, חוק טכני הוא, וכי נטיל על כתפיו הדלות
11 משא כבד של שאלות הרוח-עולם, לא יהיה בכוחו לשאתן. חוק
12 המרשם לא נועד, מעיקרו, להכיל שאלות של עם ולאום, של דת
13 ומדינה, של גיור כהלכה ושלא-כהלכה, של מיהו יהודי ומיהו
14 שאינו-יהודי" (בג"ץ 6539/03 גולדמן נ' משרד הפנים, פ"ד נט(3)
15 385, 395 (2004) (להלן: עניין גולדמן)).
16 עם אמירה זו אני מסכים ללא סייג. עם זאת, מכך אין ללמוד כי בית
17 המשפט מושך את ידיו מבחינת שאלות קונקרטריות המונחות לפתחו
18 בפרשות הכרוכות בחוק המרשם והפעולות המבוצעות מכוחו.
19 המחוקק הוא שקבע כי פרט הלאום יופיע במרשם האוכלוסין,
20 וכתוצאה מכך, מועלות לפתחנו סוגיות מסוגיות שונות (שם, בפס'
21 22-23).

ובהמשך קבע כב' השופט פוגלמן כי:

22
23 בהסתמך על ההלכה הנוגעת לאופייה הטכני של פעולת הרישום
24 במרשם האוכלוסין, לא נמנע בית המשפט מהושטת סעד לפונים
25 אליו, גם כאשר ברקע ניצבו סוגיות "רגישות" של גיור, הלכה, זהות
26 דתית וזהות לאומית (שם, בפס' 27).

27
28
29 מן המקובץ עולה כי לשם שינוי רישום ביוזמת פקיד הרישום, נדרש האחרון לברר את
30 טענות הצדדים, לבחון את ראיותיהם ולגבש תשתית ראייתית העומדת ברף הנדרש לסתירת חזקת
31 הזכאות. בית המשפט לענייני משפחה, בדונו בתובענה לסעד הצהרתי לשינוי הרישום, יבחן האם
32 פקיד הרישום עמד ברף הראייתי הנדרש, והאם החלטתו ליזום את שינוי הרישום עמדה באמות
33 המידה הנדרשות ממנו בעת הפעלת שיקול הדעת המנהלי.

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 28713-09-19 ב' ואח' נ' מדינת ישראל

1 כיצד אם כן יש ליישם את עניין סקבורצוב על המקרה הנוכחי?

2

3

מסקבורצוב למקרה שלפנינו

4

25. כאמור לעיל, בעניין סקבורצוב ניתנה הסכמת התושבת לשינוי הרישום ועל כן נדרש אני

5

לעשות את ההתאמות למקרה שלנו, בו לא הייתה הסכמה והוגשה תובענה לבית המשפט לענייני

6

משפחה. אולם בשני המקרים נדרש ממשרד הפנים לברר את גרסת התושבים, ולבחון את טענותיהם

7

ביחס ליהדותם. נזכיר, אין המדובר ברישום ראשון, וזאת בשונה מהמקרה שנדון בהלכת בן ארי,

8

עליה התבסס בית משפט קמא (בעמ' 2 – 3 לפסק הדין קמא). בעת רישום ראשון, אין זה מסמכותו

9

של פקיד הרישום להכריע בשאלת יהדותו של התושב, ועליו לצמצם את היקף סמכותו לשאלת

10

אמיתות ההצהרה ואותנטיות המסמך שהוצגו לפניו בלבד. אך כפי שהוסבר לעיל, הדין מבדיל בין

11

רישום ראשון ושינוי רישום והדבר בא לידי ביטוי גם בהיקף הראיות הנדרשות והיקף הבירור שעל

12

פקיד הרישום לערוך, ובהתאם, זה הנדרש מבית המשפט לענייני משפחה בדונו בתביעה לשינוי

13

המרשם. עם זאת, הכרעתו של בית המשפט תהא תקפה לדלת אמות חוק מרשם האוכלוסין בלבד,

14

ולא יהא לה תוקף בכל הנוגע לקביעת הסטטוס של המערערים לעניין חוק השבות, חוק האזרחות

15

וכדומה. ראו למשל דבריה של כב' הנשיאה ביניש בעניין בן ארי:

16

17

מסורת משפטית של שנים יצרה וביססה בשיטתנו את ההבחנה בין

18

מרשם האוכלוסין, תפקידו וגבולות סמכותו, לבין הסוגיות הקשות

19

ביותר של קביעת מעמד אישי. העובדה שמנקודת דאوتם של

20

העותרים יש בודאי חשיבות למרשם ולהצהרה הנכללת בו, אינה

21

גורעת מההפרדה המשמעותית שנוצרה בהלכות שיצאו מלפני בית

22

משפט זה בין סוגיית המרשם לבין שאלת המעמד האישי.

23

24

נשאלת השאלה כיצד אם כן בוחנים את יהדותם של המערערים, לצורך שינוי המרשם. כפי

25

שהוזכר לעיל, סעיף 3א לחוק מרשם האוכלוסין קובע כי "יהודי" לעניין חוק זה הוא כקבוע בחוק

26

השבות, היינו – "מי שנולד לאם יהודיה או שנתגייר, והוא אינו בן דת אחרת" (סעיף 4ב לחוק

27

השבות). מכאן שיש לבחון האם הוכח שהמערערים לא נולדו לאם יהודיה (וכן שלא התגיירו או

28

שהינם בני דת אחרת). רק אם הוכח לבית משפט קמא, ברמת ההוכחה הנדרשת, כי המערערים

29

אינם עונים להגדרה זו, יינתן סעד הצהרתי לשינוי הרישום ומחיקת רישומם כיהודים בפרטי הלאום

30

והדת. ויודגש, הגם שמדובר באותה הגדרה כמו בחוק השבות, אין המשמעות שהבחינה המשפטית

31

תהא זהה, זאת בשל השוני בין החוקים. אם ההכרעה כרוכה בשאלה שטרם הוכרעה, כגון מהו גיור

32

תקף, בית המשפט ינהג בהתאם להלכות שנקבעו לעניין זה במסגרת חוק מרשם האוכלוסין בלבד.

33

כך, במקרה של גיור – קבלת תעודה לפיה הגיור נעשה על-ידי גוף דתי שקיבל הכרה לכך על ידי

34

קהילה יהודית. ראו למשל, בעניין נעמת:

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 19-09-28713 ב' ואח' נ' מדינת ישראל

1
2 [...] השאלה אם גיור רפורמי או קונסרבטיבי מקיים את תנאי הגיור
3 שבהגדרת "יהודי" בחוק השבות ובחוק המרשם היא שאלה לא
4 פשוטה, שפקיד הרישום אינו רשאי להכריע בה. מכיוון שכך, עליו
5 להסתפק לצורכי הרישום הראשון בהודעת המבקש המצרפת את
6 תעודת הגיור; לעניין שינוי רישום עליו לפעול על-פי הודעת
7 המבקש הנתמכת בתעודה ציבורית – ובעניינינו פסק-דין של בית-
8 המשפט המחוזי. פסק-דין כזה אינו בא לקבוע כי המבקש קיים
9 דרישות הגיור שבחוק השבות ובחוק המרשם; פסק-הדין אינו צריך
10 להכריע בשאלה המשפטית שהשארנו אותה פתוחה, אם גיור
11 רפורמי או קונסרבטיבי מקיים את המתבקש על-פי הוראות חוק
12 השבות; פסק-הדין אינו מצהיר על שינוי הסטטוס. כל שפסק-הדין
13 צריך לקבוע הוא כי המבקש אכן עבר הליך של גיור (רפורמי,
14 קונסרבטיבי או אורתודוקסי) בקהילה יהודית כלשהי מחוץ
15 לישראל. זאת – ותו לא.

16 [...]
17 לצורכי רישומו של מי שנתגייר כיהודי במרשם – וכל עוד לא נפסקה
18 הלכה באשר לתוקפו של גיור זה – די בכך שאחת מהקהילות
19 היהודיות – בין קהילה יהודית בישראל ובין קהילה יהודית מחוץ
20 לישראל – נקטה כלפיו הליכי גיור המקובלים על-ידיה (שם, בפס'
21 29 לפסק דינו של כב' הנשיא ברק).

22
23 בעניינינו, החלק הרלבנטי מההגדרה שבסעיף 4ב לחוק השבות הוא האם המערערים נולדו
24 לאם יהודיה. חלק זה כבר פורש בפסיקה, גם בנוגע לחוק מרשם האוכלוסין (למשל בעניין
25 סקבורצוב), כשהבחינה היא במהותה דומה לזו שמתבצעת לעניין חוק השבות. אומנם יתכן
26 שעוצמת הראיות המנהליות הנדרשות לפי חוק מרשם האוכלוסין תהא שונה מזו לפי חוק השבות,
27 אך אין המדובר בשאלה משפטית שטרם הוכרעה. בכל מקרה נזכיר כי הקביעה תהא נכונה לעניין
28 הרישום במרשם האוכלוסין בלבד ולא לעניין חוק השבות או לעניין המעמד המשפטי של
29 המערערים. יפים לעניין זה דבריו של כב' הנשיא (בדימי') ברק בעניין בן ארי':

30
31 במאמץ רב, על פני למעלה מארבעים שנה, הוצאה ההכרעה בדבר
32 תוקף הסטטוס האישי מהליכי הרישום והביקורת השיפוטית עליהם.

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 19-09-28713 ב' ואח' נ' מדינת ישראל

1 [...] אין זה ראוי כי בשדה הרישום ייערך המאבק המשפטי באשר
2 לסטטוס האישי (שם, בפס' 17 לפסק דינו).

3
4 26. אם כן, המערערים טענו כבר בשנת 2007 שהם יהודים, והגרסה שמסרו למשרד הפנים
5 הייתה שככל שהתעודות מזויפות, הדבר נעשה ללא ידיעתם, וכי הם פנו להפקתן בשנות ה-70 וה-
6 80 למאה הקודמת בדרך המקובלת והרשמית במרכז הרישום בעיר מגוריהם (ראו תצהירה של א'
7 מיום 26/1/2007 שהוגש למשרד הפנים). אומנם קיימת סתירה מסוימת בעדויות המערערים ביחס
8 למקום שבו הוצאו תעודות הלידה המחודשות שלהם, משום שבתצהירים נכתב כי התעודות הוצאו
9 במרכז הרישום בעיר חרקוב ואילו בעדותו בבית המשפט אמר ו' שתעודות הלידה הוצאו במשטרה.
10 כך לפי עדותו של ו' בבית משפט קמא:

11
12 אמרו שיש חברים יהודים שאפשר ללכת למשטרה והם ישחזרו את
13 המסמכים, ואנחנו לקחנו עדים את משפחת סמיון והם אישרו שאנחנו
14 יהודים ונשינו מסמך במשטרה וקיבלתי את המסמכים במשטרה
15 (פרוטוקול הדיון מיום 24/3/2019, בעמ' 24, שורות 29-31).

16
17 בית משפט קמא התייחס לפער בין הגרסאות בפסק דינו (בעמ' 6). עם זאת, ב"כ המערער 1
18 הסביר את הפער בכך שבברית המועצות לשעבר המחוזות נוהלו על ידי המשטרה, ועל כן מדובר
19 בשני שמות לאותו הדבר (ראו פרוטוקול הדיון דנן מיום 16/12/2019, בעמ' 2, שורות 23-26). מכל
20 מקום, מלבד השונות בשם, גרסת המערערים לפיה הם פנו לגוף רשמי לצורך הוצאת תעודות לידה
21 מחודשות נותרה עקבית.

22
23 לחיזוק הטענה שאימותיהם קיימו אורח חיים יהודי, הפנתה א' בתצהירה לחבר משפחה
24 שחי בישראל והכיר את אמה עוד בשנות החמישים למאה הקודמת ובהמשך, כחבר משפחה קרוב,
25 גם את ו' ואמו של ו'. כך, מתוך תצהירה של א':

26
27 אמי כל חייה דיברה אידיש עם החברות שלה ועם השכנות. עד היום
28 חי בארץ מר ש' ס', שהוא חבר משפחה והוא הכיר את אמי עוד
29 משנות החמישים. הוא יכול לאשר כי אמי דיברה עמו אידיש והייתה
30 יהודיה.

31 לאחר שהתחלתי לגור עם בעלי, מר ש' ס' ובנו ל' היו במשך שנים
32 רבות חברים של המשפחה שלנו והכירו היטב גם את אמו של בעלי
33 והוא יכול לאשר כי גם אמו של בעלי הייתה יהודיה. אמו של בעלי

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 19-09-28713 ב' ואח' נ' מדינת ישראל

1 נפטרה בשנת 1983 והוא הכיר אותה במשך יותר מעשור (סעי' 3-4
2 לתצהירה של א' מיום 26/1/2007).

3
4 על פי עדותו של ו' לפני בית משפט קמא, במהלך השנים נפטרו בני משפחה וחברים שהיו
5 יכולים להעיד על יהדותם:

6
7 ש: יש לך אחים ואחיות?

8 ת: נפטרו. אני אחרון. אחד נפל במלחמה.

9 ש: בתצהירך אתה כותב על אחותך [...] האחות נפטרה מתי?

10 ת: בין 1995-2005, אני לא זוכר בדיוק.

11 ש: היא חיה בישראל?

12 ת: לא.

13 ש: לגביה יש ראיות כלשהן שהיא יהודייה מצד אבא?

14 ת: לא היה מסמכים בכלל. אמרתי שהיה אז יותר טוב להיות

15 אוקראיני מאשר יהודים וככה נרשמנו.

16 ש: אתה היית בקשר עם אחותך?

17 ת: היינו בקשר אבל הסיפור שם היה אחר.

18 ש: האם לצורך ההליך הזה נעשתה איזה שהיא פנייה על ידך כדי

19 לנסות ולהוכיח לנו שאתה צודק ושאתה יהודי?

20 ת: היו אנשים אבל הם נפטרו. שמעון נפטר לפני שנתיים, אשתי

21 נפטרה לפני 12 שנים. הוא היה פה, אמר שהוא יכול לעזור.

22 (פרוטוקול הדיון בבית משפט קמא, מיום 24/3/2019, עמ' 26, שורות 16-29 ו-עמ' 27,

23 שורות 1-10).

24
25 עוד טענה א' בתצהירה כי אמה הייתה רופאה בברית המועצות, וככל הנראה לא הייתה
26 מתקבלת ללימודי רפואה לו הייתה מכריזה על יהדותה במסמכים הרשמיים של מדינתה. כך מתוך
27 תצהירה של א' מיום 26/1/2007:

28
29 אני חושבת שאמי העדיפה להירשם בכל מקום בתור אוקראינית
30 ולהסתיר את היותה יהודיה בגלל שרצתה להיות רופאה ולהתקבל
31 ללימודי רפואה בעיר חרקוב, דבר שהיה כמעט בלתי אפשרי
32 ליהודים עקב האנטישמיות הרבה של המשטר. אכן היא התקבלה

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 19-09-28713 ב' ואח' נ' מדינת ישראל

1 ללימודי רפואה ועבדה בתור רופאה, דבר שכנראה היה נמנע אילו
2 היה מופיעה [צ"ל מופיע] ברישום כי היא יהודיה (שם, בסעי' 9).

3
4 27. מרגע שהעלו המערערים גרסה זו לפני משרד הפנים, היה עליו לבררה. עם זאת, לא הוצגה
5 לפנינו ראיה לכך שמשרד הפנים ערך בירור כלשהו לגבי גרסת המערערים, בין בדרך של אימות
6 פרטים במדינה ממנה היגרו (כיום, מדינת אוקראינה), ובין בדרך של זימון העדים שפורטו בתצהירה
7 של א'. יוער כי לטענת המערערים לא היו בידיהם מסמכים ישנים של המשפחה. בשים לב לכך
8 שהמערערים הגיעו לישראל בשנת 1990 ומאז, לטענתם, אין להם עוד קשרים עם המדינה שעזבו,
9 שאף שינתה את משטרה ונפרדה ב-1991 מבריה"מ, נראה כי למדינת ישראל אמצעים טובים יותר
10 לבחון את קיומם של מסמכים בארכיונים רשמיים באוקראינה מאשר למערערים עצמם.

11
12 יתרה מכך, בחקירתה הנגדית של נציגת משרד הפנים, הגב' אירנה בנימין, היא העידה כי
13 במקרים בהם מועלית גרסה סותרת מצד התושב המתנגד לשינוי פרטי הלאום והדת שלו, בודקת
14 המדינה את נכונות הגרסה. כלומר, הנציגה הודתה שככלל, נוהג משרד הפנים כפי שהחוק מנחה
15 אותו, ומברר את גרסת התושב בטרם מגבש עמדתו ביחס לצורך בשינוי הרישום. עם זאת, לא ניתן
16 מענה ברור לשאלה האם ובאיזה אופן התבררה גרסת המערערים מצד משרד הפנים במקרה שלנו
17 מעבר לקבלת חוות דעת מז"פ בענין תעודת הלידה. ראוי מתוך פרוטוקול הדיון בבית משפט קמא:

18
19 ש: לשאלת בית המשפט – אם אדם טוען, נניח שהתעודה מזויפת,
20 אדם טוען בפניך ואומר שהתעודה מזויפת כי לא היו לו את
21 התעודות המתאימות ואין רישומים, אבל אנחנו יהודים, אמא
22 שלי, וסבתא שלי היו יהודיות, אתם לא בודקים את אורח חייהם
23 היהודי עצמו כי לראות שאולי לא היו לו את המסמכים הנכונים
24 אבל כן קיים אורח חיים יהודי.

25 ת: יש לנו מקרים כאלה, ואז אנחנו לוקחים את המסמכים מהאדם
26 ומעבירה ללשכת הקשר, מצרפים את המכתב שלו בו הוא כותב
27 את הטענות שלו, כדי שיעשו בדיקת זכאות נוספת ואז הקונסול
28 שואל אותו שאלות לגבי היהדות שלו, לגבי הדורות אחרת, אז
29 בשימוע בלשכת הקשר מחליטים מה לעשות. במקרה הזה לא
30 עשינו את זה כי המסמכים נמצאו מזויפים.

31 (פרוטוקול הדיון קמא מיום 24/3/2019, בעמ' 17, שורות 26-36).

32
33 תשובת נציגת משרד הפנים היא מעגלית, שהרי הצורך בבירור נוסף, ובבחינת הטענות
34 ליהדות למרות הימצאותה של תעודה מזויפת, הם בעטיה של אותה תעודה שאינה מקורית. הצורך

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 19-09-28713 ב' ואח' נ' מדינת ישראל

1 בבחינת קיומן של ראיות נוספות נוצר כשהראיות הקיימות אינן מסירות את החשד לטעות.
2 התשובה כי מכיוון שהתעודות נמצאו מזויפות, נמנע משרד הפנים מבירור גרסת המערערים, אינה
3 יכולה לעמוד לו.

4
5 להשלמת התמונה אציין כי עדותה של נציגת המדינה על בדיקת גרסת המערערים נמשכה
6 באותו דיון מעבר למה שצוטט, אך גם בהמשך לא ניתנה תשובה האם נעשה בירור עובדתי מעבר
7 לחוות דעת מז"פ, ואם כן, מה הוא כלל. בסופו של דבר טענה ב"כ משרד הפנים כי האחריות להבאת
8 ראיות ליהדותם של המערערים חלה על המערערים וכיוון שלא הביאו אותן, יש לשנות את המרשם.
9 וכך בדבריה מתוך פרוטוקול הדיון באותו עניין:

10
11 חברי מנסה לגלגל על העדה ועל לשכת הקשר את האחריות לכך
12 שהנתבעים כלל לא הבינו [צ"ל – הביאו – ס"ג] שום ראיות ליהדות
13 שלהם לבית המשפט הנכבד הזה. בית המשפט הוא הסמכות להחליט
14 על שינוי מרשם, ולא הוצגו ראיות בפני בית המשפט. הרי משנת
15 2007 יכלו הנתבעים לעשות אין ספור פעולות להבאת ראיות שהם
16 יהודים. אין לגלגל זאת לפתחו של משרד הפנים וללשכת הקשר [...]
17 (פרוטוקול הדיון קמא מיום 24/3/2019, בעמ' 19, שורות 10-13).

18
19 את טענת ב"כ משרד הפנים אינני יכול לקבל, ואסביר. בשנת 2003 הגיע לידי משרד הפנים
20 מידע בנוגע לאותנטיות תעודות הלידה של המערערים. בשלב זה, ובהתאם לעניין סקבורצוב שפורט
21 בהרחבה לעיל, מוטל על משרד הפנים הנטל לסתור את "חזקת הזכאות" של המערערים. בשנת
22 2007 הונחו לפני משרד הפנים חוות דעת מז"פ לפיהן התעודות נכתבו על גבי פרטים אחרים
23 שנמחקו. קיומה של חוות הדעת העבירה את הנטל לכתפי המערערים. לו היו המערערים נמנעים
24 מלספק גרסה שיכולה להתיישב עם חוות הדעת, די היה בכך על מנת להורות בפסק דין הצהרתי על
25 שינוי הרישום. אולם בענייננו שני טעמים להעברת הנטל בחזרה אל משרד הפנים: ראשית,
26 המערערים סיפקו הסבר, שיכול להתיישב עם חוות הדעת של מז"פ. הם הודו שלא מדובר בתעודות
27 מקוריות אלא בתעודות שנכתבו מחדש בשנות ה-70 וה-80 למאה הקודמת לאחר שתעודות הלידה
28 המקוריות נגנבו. עוד טענו כי באותו מועד רישום דתם ולאומם כיהודים נעשה על סמך הצהרתם
29 ועל סמך עדויות של מכריהם שניתנו במרכז הרישום של מחוז מגוריהם, ולא על סמך מסמכים
30 קודמים של משפחותיהם. לטענתם, האמהות שלהם העדיפו להירשם כבנות הלאום האוקראיני כדי
31 שלא להיות חשופות לאנטישמיות ששררה בברית המועצות לשעבר באותה תקופה. המערערים טענו
32 כי לא ידעו שמדובר בתעודות פגומות. ו' אף טען בחקירתו בבית משפט קמא כי היה משוכנע
33 באמיתות התעודות שלהם ולכן לא חשש מהעברתן למשרד הפנים לצורך בדיקתן. נזכיר שהתעודות
34 נמצאו מהימנות לא רק מצדו של פקיד הרישום בעת הרישום ראשון, אלא גם על ידי גורמי המדינה

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 19-09-28713 ב' ואח' נ' מדינת ישראל

1 שהתבססו עליהן לצורך חוק השבות. אם בשלב זה לא הצליחה המדינה לאתר את הפגמים
2 בתעודות, לא מן הנמנע שאדם מן היישוב לא היה מבחין בהם. וכך מתוך עדותו של ו' בבית משפט
3 קמא:

4

5

ש: האם נכון לומר שאתה נתת מסמכים שחשבת...

6

ת: אני הייתי בטוח שהם אמיתיים.

7

ש: חשבת שמדינת ישראל תגיד לך לפי המסמכים הללו אתה יכול

8

לעלות, נכון?

9

ת: בטח.

10

ש: האם נכון להגיד שמה שעניין אותך יותר מאשר אם המסמך

11

אמיתי או לא זה שהוא ישכנע את מי שצריך להחליט שאתה

12

עולה למדינת ישראל? היית צריך להגיד בצורה ברורה שלא

13

היית מגיש את המסמכים אם היית חושב שיתפסו אתכם?

14

ת: יש מסמכים טובים למה אני צריך לחשוב שיתפסו אותי? אנחנו

15

באנו לארץ לפני 30 שנה, זאת מדינה שלנו ואנחנו אוהבים אותה.

16

מהיום הראשון התחלנו לעבוד, לא היינו בלשכת עבודה, אני

17

בתי ואשתי. אנחנו לא רוצים טובות אנחנו באנו להיות במדינה

18

הזאת היא שלנו ואנחנו לא יוצאים מפה, זאת המדינה שלנו

19

עכשיו! אמא שלי ז"ל אמרה שאני צריך לחפש דרך לצאת למדינה

20

שלנו, וזה מה שעשיתי עכשיו. לא באנו לגנוב, באנו לעבוד, אני

21

עבדתי בעיריית חיפה, עשיתי שיפוצים בבתי ספר, גני ילדים,

22

אשתי עובדת במוסיקה עם ילדים ונותנת קולטורה במדינה, גם

23

הבת שלי עובדת, אנחנו אוהבים את המדינה מאוד, אני לא

24

חשבתי שיכול להיות דבר כזה, כשהם אמרו לי את זה אני הייתי

25

המום. ישבו שם 2 אנשים, היה שוטר טוב ורע, ואני לא חשבתי,

26

בין השורות יצאו מילים אחרות כלומר זה מסמך שהיה קודם

27

בשימוש ויצא טוב. בדקו בשגרירות ברוסיה 5 פעמים וגם כאן

28

לא אמרו שום דבר בגלל זה אני הייתי בטוח שזה אמיתי.

29

(פרוטוקול הדיון קמא מיום 24/3/2019, בעמ' 26, שורות 22-5).

30

31 28. לכאורה, קיים קושי בכך שהמערערים לא סיפקו ראיות ומסמכים נוספים לחיזוק גרסתם.

32 אולם כאן יש להביא את השיקול השני להעברת הנטל למשרד הפנים, והוא חלוף הזמן שעבר מאז

33 שעזבו את ברית המועצות לשעבר ועלו לישראל בשנת 1990, ועד שנדרשו להתגונן מפני שלילת

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 19-09-28713 ב' ואח' נ' מדינת ישראל

1 רישומם בשנת 2007 (בחלוף 17 שנים). מדובר בתקופה משמעותית בה הסתמכו המערערים על כך
2 שהמדינה הכירה בהם כיהודים, וזאת לא רק בגדר רישומם במרשם האוכלוסין, כי אם גם מכוח
3 חוק השבות. ככל שחולפות השנים, הדרישה מהמערערים לשמור על ראיות להוכחת יהדותם, כמו
4 גם הציפייה שיצליחו להביא ראיות מארץ מולדתם, הולכות וקטנות. יתר על כן, הדעת נותנת, שאם
5 לפקיד הרישום, או לגורמים האמונים על בחינת המסמכים לעניין חוק השבות, הייתה סיבה לסבור
6 בשנת 1990, שתעודות הלידה שהוצגו בפניהם אינן מספקות להוכחת יהדותם של המערערים, חזקה
7 שהיו דורשים לקבל מסמכים נוספים. בשנת 1990 היכולת של המערערים להמציא את אותם
8 מסמכים נוספים הייתה גבוהה באופן משמעותי. על כל פנים, העובדה שנמנעו מלבקש מהמערערים
9 מסמכים נוספים להוכחת יהדותם בזמנו, וכיום אין בידיהם את היכולת להשיגם, אינה צריכה
10 לפעול לרעת המשפחה היום.

11
12 לאור כך, חזר הנטל אל המדינה לברר את הגרסה באמצעים העומדים לרשותה. ויודגש,
13 אין משמעות הדבר שהמדינה הייתה חייבת להוכיח שהמערערים אינם יהודים, אך לכל הפחות היה
14 עליה לבחון את גרסתם, ולהוכיח כי נעשו מצדה פעולות כלשהן לברורה. מכיוון שמשרד הפנים
15 החליט על הצורך בשינוי הרישום והגיש את תביעתו ללא שבירר וללא שבחן את טענותיהם, וסבר
16 שדי בחוות דעת מז"פ העוסקות בשאלת אותנטיות תעודות הלידה בלבד, אין מנוס מלקבוע שהוא
17 לא הרים את נטל ההוכחה ולא עמד ברף הנדרש להוכחת שינוי הרישום המבוקש על ידו.

18
19 29. מן המקובץ לעיל מתחייבת המסקנה כי משרד הפנים לא הוכיח שהמערערים אינם יהודים,
20 זאת בשל מספר נימוקים: הראשון, גרסת המערערים נותרה עקבית משנת 2007 ועד היום, והיא
21 יכולה לדור בכפיפה אחת עם הטענה שתעודות הלידה שהוצאו להם בשנות ה-70 וה-80 זויפו ללא
22 ידיעתם; שנית, חלוף הזמן מאז עלו המערערים לישראל ועד שנדרשו להתגונן כנגד חוות דעת מז"פ
23 העביר את נטלי הראיה והשכנוע למשרד הפנים, אשר לא הרים אותם; שלישית, חלוף הזמן מאז
24 הוכרו המערערים כיהודים מכוח חוק השבות בשנת 1990 והסתמכו על הכרה זו ועד להגשת התביעה
25 – 25 שנים לאחר מכן, תומכים אף הם בכך שהנטל לסתור את גרסתם חל על משרד הפנים; רביעית,
26 חובת משרד הפנים לערוך בירור של הטענות שהעלו המערערים הקבועה בחוק מרשם האוכלוסין –
27 ואף נראה שמדובר בהתנהלות מקובלת במקרים דומים – לא נעשתה; חמישית, ולכך אתיחס ביתר
28 פירוט בהתייחסי לשאלת השיהוי המנהלי, החלטה על הגשת תובענה לשינוי רישום, שהיא החלטה
29 מנהלית של רשות שלטונית, כפופה כאמור לביקורת שיפוטית. במקרה דנן, העובדה שחלפו מעל
30 לשבע שנים מאז שנתקבלה לידי משרד הפנים חוות דעת מז"פ ועד להגשת התובענה לבית המשפט
31 קמא, מבלי שהתובענה נשענה על ראיות נוספות שנתקבלו לאחר מכן, כך שזו נשענת על חוות דעת
32 מז"פ בלבד, חרגה ממתחם הסבירות וההוגנות. יפים בהקשר זה דבריו של כבי' השופט מלצר בעניין
33 סקבורצוב:

34

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 19-09-28713 ב' ואח' נ' מדינת ישראל

1 התנהלות המשיבים במכלול מעוררת תחושה קשה. הגם שניתן
2 להבין שהתעוררו בלב המשיבים ספקות בכל הנוגע ליהדותה של
3 העותרת, על פי המבחנים המקובלים, ביחס לתעודות שהציגה –
4 פעילות מואצלי הסמכות שלהם גבלה, בנסיבות, לעתים, בחוסר
5 סבירות מהותי ובחוסר מידתיות, בשים לב למאטריה בה עסקינן [...]
6 החקרנות-היתרה לגבי מקורות ומקוריות יהדותה היא, תוך נבירה
7 באילנות יוחסין, שממילא קשה, אם לא בלתי אפשרי במקרים רבים
8 להוכיח במדויק את נכונותם לאחר למעלה משנות דור – היתה
9 מוגזמת, נוקשה-מדי, ולפרקים אף חסרת רגישות (השוו: ע"א 200/52
10 היועץ המשפטי נ' קיין, פ"ד ז 107, 110 (1952) (עניין סקבורצוב, בפס'
11 27).

12
13 לכך יש להוסיף את העובדה שמדובר במשפחה שלמה, שחיה בישראל במשך 30 שנה ובכל
14 הזמן הזה ראתה עצמה כחלק מהלאום היהודי והדת היהודית. ככל שהשנים חולפות ושרשרת
15 הדורות נמשכת, גוברת ההסתמכות של המשפחה על אותו רישום, ועולה המשקל שיש ליחס לה,
16 בגדרי תביעה לשינוי המרשם. ככל שחולף הזמן, כך גובר הצורך בראיות איכותיות, בעוצמה גבוהה
17 מצדו של משרד הפנים הולך ועולה, לצד ההקלה בדרישות הראייתיות מצד המשפחה.

18
19 שיהוי
20 30. כאמור, מעבר לכך שדין הערעור להתקבל לגופו של עניין, סבור אני שחלוף הזמן – בין קבלת
21 חוות דעת מז"פ בשנת 2007 ועד להגשת התובענה בשנת 2015, ולאחר שבשנת 2008 נערך שימוע בו
22 הבהירו המערערים למשרד הפנים שהם עומדים על התנגדותם לתיקון – מצדיק אף הוא את קבלת
23 הערעור מחמת שיהוי מנהלי. אדון תחילה בשאלת תחולת הדין הציבורי על המקרה שלנו. לאחר
24 מכן אעמוד על המסגרת הנורמטיבית של דיני השיהוי המנהלי ולבסוף אבחן האם בנסיבות המקרה
25 יש להחילו.

26
27 האם יש להחיל על ענייננו את הדין הציבורי
28 31. על פניו, המסגרת הדיונית בתיק זה היא המסגרת של דיני המשפחה, כאשר הבסיס הוא
29 הדין האזרחי, ואילו מתווספות ההוראות הרלוונטיות לענייני משפחה, כגון האפשרות לסטות
30 מהוראות תקנות סדר הדין האזרחי על מנת לנהוג בדרך הטובה ביותר לעשיית משפט צדק (תקנה
31 258ב(ג) לתקנות סדר הדין האזרחי, התשמ"ד-1984; סעיף 8 לחוק בית המשפט לענייני משפחה,
32 התשנ"ח-1995). עם זאת, הסכסוך שלפנינו אינו מסוג הסכסוכים הרגילים המגיעים למפתנו של בית
33 המשפט לענייני משפחה. לרוב, בית המשפט לענייני משפחה עוסק בסכסוכים בין בני משפחה (ראו
34 סעיפים 1 ו- 3 לחוק בית המשפט לענייני משפחה) ולא בין רשות שלטונית לאזרח או תושב. סמכותו

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 19-09-28713 ב' ואח' נ' מדינת ישראל

1 של בית משפט לענייני משפחה לדון בבקשה לתיקון פרטי הדת והלאום קבועה בסעיף 19 לחוק
2 מרשם האוכלוסין.

3
4 יש לבחון לא רק את העטיפה שבתוכה מתנהל הדיון אלא גם את תוכנו. ההלכה מורה
5 שהחלת המשפט הציבורי או המנהלי אינה תלויה בשאלה לפני איזו ערכאה נדון אותו מקרה שכן
6 "לא סוג הערכאה אלא טיבו של ההליך יכריע בדבר, שהרי הדין הולך "אחר העניין" ולא
7 "אחר הדיין" (רע"א 187/05 נסייר נ' עיריית נצרת עילית, 226, 270 (20/06/10) (להלן: עניין
8 נסייר) (ההדגשות לא במקור). עוד אזכיר את ההלכה כי על רשות מנהלית חלות חובות המשפט
9 הציבורי גם כאשר היא פועלת במישור הפרטי וגם כאשר עניינה נדון לפני בית משפט אזרחי (בג"ץ
10 731/86 מיקרו דף נ' חברת החשמל לישראל בע"מ, פ"ד מא(2) 449, 460 (1987)).

11
12 32. בענייננו, יש להחיל את הדין המנהלי במסגרת דיון זה: ראשית, מדובר בסכסוך בין הפרט
13 לבין הרשות ב"כובעה" הציבורי, כאשר הרשות מייצגת את אינטרס הציבור בכללותו כשהאינטרס
14 אותו מייצגת הרשות הוא מהימנות המרשם; שנית ההחלטה ליזום הליך לשינוי רישום פרטי
15 הלאום והדת היא החלטה מנהלית, המתקבלת בגדר הסמכויות המוקנות לפקיד הרישום כידו
16 הארוכה של משרד הפנים. מדובר בסמכות שבה מופעל כוח שלטוני מובהק, ועל כן על פקיד הרישום
17 להפעילה בהגינות, ובמהירות הראויה. כמו כן עליו לשקול שיקולים רחבים שכוללים גם את הנזק
18 שעלול להיגרם לתושב, בשל חלוף הזמן, אל מול הנזק שעלול להיגרם לציבור, אם יימנע מליזום את
19 ההליך לשינוי (ראו גם עניין סקבורצוב); שלישית, ההליך האזרחי מתבסס על העיקרון של "שוויון
20 פורמלי בין הצדדים", אולם כאשר הרשות מפעילה את כוחה השלטוני ופועלת לשינוי הרישום, אין
21 עוד מקום להנחה זו (ראו והשוו – עע"מ 8832/12 עיריית חיפה נ' יצחק סלומון בע"מ, בפסי' 21-
22 לפסק דינה של כב' השופטת ברק ארז (15/4/2015) (להלן: עניין סלומון). יוער כי מדובר בדעת
23 מיעוט באותו עניין). יפים לענייננו דבריו של כב' השופט חשין:

24
25 היחיד והשלטון אין הם שווי-זכויות, אין הם שווי-כוחות ואין הם
26 שווי-מעמד. הם גם אינם ידידים זה לזה. השלטון מחזיק בידו רוב
27 כוח, רוב עוצמה ורוב עושר, עד שהיחיד – יהיו כוחו, עוצמתו
28 ועושרו רבים ככל שיהיו – לא ישווה לו ולא ידמה לו.

29 [...]

30 מטעם זה אף קבעו בתי-המשפט את עקרון הנאמנות שהשלטון חב
31 ליחיד. מאותו טעם קבעה ההלכה את חובת ההגינות שהשלטון חב
32 ליחיד. עיקרון וחובה אלה מקורם בסמכותה היתרה של הרשות,
33 בכוחה-היתר, ביכולתה למנוע מן היחיד טובה שלולא נאסרה עליו
34 יכול היה ליהנות ממנה. חובת ההגינות שהשלטון חב בה כלפי יחידי

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 19-09-28713 ב' ואח' נ' מדינת ישראל

1 החברה נגזרת מהכוח היתר שהשלטון מחזיק בו, מעוצמתו של
2 השלטון כי-רבה. חובת ההגינות נועדה לשמש – בצדס של אמצעים
3 אחרים – בלם לכוח ורסן לעוצמה (בג"ץ 164/97 קונטרס בע"מ נ'
4 משרד האוצר אגף המכס והמע"מ, נב(1) 289, 368-369 (1998)).

5
6 המסגרת הנורמטיבית – דיני השיהוי המנהלי

7 33. אם כן, כחלק מהחובות המוגברות החלות על הרשות להגינות וסבירות, חלה גם החובה
8 לפעול במהירות הראויה (יי זמיר, הסמכות המינהלית, כרך ב, בעמ' 1098 (נבו, 2011)). חובה זו אף
9 קבועה בסעיף 11 לחוק הפרשנות, התשמ"א-1981. נקבע כי המהירות הראויה היא "המהירות
10 הטבירה והסבירות תלויה, כרגיל, בנסיבות כל מקרה" (יי זמיר הנ"ל, בעמ' 1101).

11
12 ראו גם דבריו של כבי השופט רובינשטיין:

13 ועוד אוסיף את שאמרנו לא פעם: "חובת המדינה להגינות יתרה
14 בהתנהגותה בכל דרכיה ברורה לדידי כשמש בצהרי היום, עד כי
15 אינה טעונה אסמכתאות; 'דבר שאינו מחוור ומבורר אל נכון,
16 מבקשים לו אסמכתאות ממקומות רבים' (מתוך אוצר המשלים
17 והפתגמים לי"ח טביוב). זהו מותר המדינה, במיוחד, והשירות
18 הציבורי בכללו, באופן חד ומובהק. אף שאין הדברים צריכים ראיה,
19 בית משפט זה עמד פעמים רבות על חובותיה של המדינה כנאמן
20 הציבור" (רע"א 470/08 כרמל התפלה בע"מ נ' מדינת ישראל
21 [פורסם בנבו] (2010), פסקה ט'; ע"א 7726/10 מדינת ישראל נ'
22 מחלב [פורסם בנבו] (2012), פסקה 35). חובת הגינות זו היא
23 שמוליכה אל המסקנה כי אין לאפשר לרשות "לישון" על זכויותיה
24 פרק זמן ארוך, ולהעמיד את הפרט כ"בן ערוכה" באופן כמעט לא
25 מוגבל ולא ידוע (עניין סלומון, בפסי ח' לפסק דינו) (ההדגשות לא
26 במקור – ס"ג').

27
28 34. דיני השיהוי המנהלי מהווים "תת-ענף של חובת ההגינות הכללית המוטלת על
29 הרשויות" (עניין סלומון, בפסי 14 לפסק דינה של כבי השופטת ברק ארז). שיהוי יכול להיטען הן
30 כטענת סף מפי הרשות, כדי להדוף עתירה לסעד על ידי האזרח-עותר, והן כטענת סף מפי האזרח
31 כאשר הוא "נתבע על ידי הרשות המנהלית לבצע פעולה במישור השלטוני" (עניין נסיר, בעמ'
32 260). כך למשל, האזרח יכול לטעון ש"חלף זמן בלתי סביר מאז נתגבשה עילת התביעה בידי
33 הרשות ועד לפתיחת ההליך, באופן ההופך את קיום ההליך מטעם הרשות לבלתי הוגן ובלתי

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 28713-09-19 ב' ואח' נ' מדינת ישראל

1 ראוי כלפיו על פי מושגי המשפט הציבורי" (שם, בעמ' 261). נשאלת השאלה מהי מסגרת הזמנים
2 הראויה שאחריה ייקבע כי פקיד הרישום חרג ממתחם הסבירות וההגינות בהחלטתו לזום את
3 הליך השינוי. במילים אחרות, האם הגשת התובענה בחלוף מעל לשבע שנים מהמועד בו התקבלו
4 חוות דעת מז"פ ונערך שימוע ומבלי שבתקופה זו נוספו ראיות חדשות, מהווה שיהוי מנהלי שמצדיק
5 את דחייתה?

6
7 35. ככלל, האפשרות לפתוח בהליך משפטי תחומה, במסגרת זמן, ובאין זמן קבוע בחיקוק, אז
8 בדרישה לפתוח בהליך בהיעדר שיהוי. וכך נפסק:

9
10 עקרון יסוד במשפט קובע כי האפשרות לפתוח בהליך משפטי
11 ולזכות בסעד בגינו תחומה על פי רוב בזמן. על ההליך המשפטי
12 להיות מוגש בתוך מסגרת זמנים שקבועה בחיקוק (כשקבועה כזו)
13 וללא שיהוי. לעקרון זה תחולה רחבה, כמעט אוניברסאלית. הוא
14 חל בהליכים פליליים, אזרחיים, משמעתיים ומינהליים. הטעמים
15 המונחים בבסיסו רבים וסבוכים, והאיזון ביניהם – שפעמים מבוצע
16 על ידי המחוקק ופעמים על ידי בית המשפט – כרוך במלאכה עדינה
17 ומורכבת. ברמת הפשטה גבוהה, מונחים ביסודו ארבעה טעמים
18 עיקריים:

19 " (1) הגנה על הנתבעים בכוח מפני אי-הוודאות וההכבדה
20 הכספית והראייתית הכרוכות בחשיפה ממושכת לתביעות
21 משפטיות;

22 (2) צמצום מספרן של תובענות שבשל עיכוב בהגשתן יש
23 בהן כדי לפגוע בציפיות הראויות של נתבעים וביכולתם
24 להתגונן מפניהן;

25 (3) מניעת התדיינויות במחלוקות, אשר בשל הזמן הארוך
26 שבו לא הובאו לדיון, אין עוד לציבור עניין בבירורן, או שהבירור
27 סבוך ביותר או שקיים חשש שבשל חלוף הזמן תתקבל בהן
28 הכרעה מוטעית;

29 (4) עידוד זכאים לתבוע את קיום זכותם בלא עיכוב, והכל
30 מתוך התחשבות ראויה בזכותו של תובע לממש תביעה העומדת
31 לו, לרבות בגורמים המונעים ממנו לעשות כן" (דברי ההסבר
32 לפרק להצעת חוק דיני ממונות, התשע"א-2011, ה"ח הממשלה

(1051)

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 19-09-28713 ב' ואח' נ' מדינת ישראל

1 אף ששיקולים אלה נכתבו בעניינה של דוקטרינת ההתיישנות
2 האזרחית, הם יפים, בשניונים המחויבים, גם לתחומים אחרים
3 במשפט (עמ"מ 867/11 עיריית תל אביב-יפו נ' אי.בי.סי ניהול
4 ואחזקה בע"מ, פסי' 13 לפסק דינו של השופט פוגלמן (28/12/2014)
5 (להלן: עניין אי.בי.סי) (ההדגשות לא במקור – ס"ג)).

6
7 בעניין סלומון, סיווג כב' השופט פוגלמן את ההסדרים השונים המממשים את עיקרון
8 היסוד של תחילת הגשת הליך שיפוטי בזמן לשלושה: סיווג ראשון מבדיל בין הסדר סגור להסדר
9 פתוח. סיווג שני מבדיל בין הסדרים המאופיינים ככלל (rule) לבין הסדרים המאופיינים כסטנדרט
10 (standard). סיווג שלישי נגע לאורך מסגרות הזמנים לפתיחה בהליך. וכך קבע:

11
12 הדוקטרינות המשפטיות המגבילות את פתיחתו של הליך משפטי
13 בזמן נחלקות לפי שלושת הסיווגים האמורים. דוקטרינת ההתיישנות
14 – השלטת במשפט הפלילי ובמשפט האזרחי – מאופיינת כהסדר
15 סגור מסוג כלל. הטעם לכך הוא שבהיעדר קיומן של אחת או יותר
16 מנסיבותיהן של עילות ההארכה או ההשעיה הסטטוטוריות (אלה
17 המנויות בחלקים ב' ו-ג' לחוק ההתיישנות, התשי"ח-1958 בהליך
18 אזרחי ובסעיפים 9 ו-10 לחוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב],
19 התשמ"ב-1982 בהליך הפלילי), בית המשפט אינו רשאי להיזקק
20 להליך בחלופת תקופת ההתיישנות, ואין לו שיקול דעת להאריך את
21 המועד. מנגד, דוקטרינת השיהוי – השלטת במשפט המינהלי
22 (ונעסוק בה בהרחבה בהמשך) – מאופיינת כהסדר פתוח מסוג
23 סטנדרט, משום שהיא מקנה לערכאה המבררת שיקול דעת רחב
24 לשקול את מכלול נסיבות העניין ולהחליט אם להיזקק להליך
25 שהוגש לה אף כשהוגש באיחור, בלא שהיא תחומה מראש ברשימה
26 סגורה של נסיבות שאין בלתן (עניין סלומון, בפסי' 16 - 19 לפסק דינו).

27
28 36. אם כן, השיהוי המנהלי, המאופיין כהסדר פתוח מסוג סטנדרט, הוא גמיש יותר מהסדר
29 ההתיישנות, ומאפשר להפעיל שיקול דעת, תוך איזון בין השיקולים של חלופת הזמן לבין שיקולים
30 ציבוריים. ראו גם דבריה של כב' השופטת פרוקצ'יה:

31
32 שאלת השיהוי במשפט הציבורי כורכת עימה שיקולים מורכבים,
33 החורגים מעבר למבחן האובייקטיבי הנעוץ בגורמי התמשכות הזמן

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 19-09-28713 ב' ואח' נ' מדינת ישראל

- 1 ומשך הזמן שחלף. היא מחייבת איזון אינטרסים רחב, המשלב
2 התייחסות לנזק הנגרם לאדם כפרט נוכח מעבר הזמן, כנגד הנזק
3 העלול להיגרם לציבור כתוצאה מאי מימוש המטרה הציבורית
4 שביסוד הפעולה המינהלית העומדת למבחן (עניין נסייד, בעמ' 263;
5 ראו גם עניין סלומון, בפס' 18 לפסק דינה של כב' השופטת ברק ארז).
- 6
7 מן הכלל – לענייננו
- 8 37. לטענת משרד הפנים, אין לוח זמנים ברור לבירור סוגיית תיקון המרשם. עוד טען שסדר
9 העדיפויות הפנימי הכתיב טיפול במשימות דחופות יותר והתמודדות עם משימות רבות בו זמנית.
10 עוד נטען כי משרד הפנים לא הציג כל מצג לפיו הוא מוותר על טענותיו ביחס לשינוי הרישום, ועל
11 כן אין לומר כי המערערים הסתמכו על חלוף הזמן וראו בכך זניחת הטענות כנגדם. משרד הפנים
12 אף הפנה להתכתבויות הרבות שבין הצדדים לאורך השנים (ראו תגובת המשיב מיום 3/2/2020).
- 13
14 38. נבחן את לוחות הזמנים הרלוונטיים:
- 15 בשנת 2003 – התקבל מידע ממנו עלה חשד לכך שתעודות הלידה של המערערים הן
16 מזוייפות.
- 17 בחודשים דצמבר 2003 ו- ינואר 2004 – נשלחו זימונים למערערים להגיע למשרד
18 הפנים לבירור בנוגע למעמדם. המערערים לא הגיעו אליהם.
- 19 בשנת 2006 – בעקבות פנייה של המערערים למשרד הפנים בקשר לדרכונים שלהם,
20 הובהר להם על כוונת משרד הפנים לברר את תקינות מעמדם ורישומם. ו' חתם על
21 מכתב המאשר כי הדבר הובא לידיעתו, ובהמשך הגיעו המערערים לזימון שנשלח
22 אליהם עם המסמכים הרלוונטיים.
- 23 בשנת 2007 מוגש תצהירה של א' למשרד הפנים ובו היא מעלה את גרסתה ואת
24 התנגדותה לשינוי הרישום.
- 25 עוד בשנת 2007 – תעודות הלידה של ו' ו-א' נבדקו במז"פ ונמצאו מזוייפות.
- 26 בשנת 2008 – ערך משרד הפנים שימוע למערערים והבהיר להם על כוונתו לפתוח
27 בהליך לביטול מעמדם.
- 28 עוד בשנת 2008 – עניינם של המערערים הועבר לטיפול הוועדה המייעצת לשר הפנים.
- 29 בשנת 2012 – שלח משרד הפנים הזמנה למערערים לבירור מעמד בארץ במחלקת
30 אשרות.
- 31 בשנת 2013 – המערערים פנו למשרד הפנים בקשר לדרכונים שלהם. ביום 17/7/2013
32 הגישו המערערים עתירה מנהלית כנגד משרד הפנים בטענה שהאחרון מסרב לטפל
33 בדרכונים שלהם כל עוד הם מסרבים לתיקון הרישום במרשם האוכלוסין.
- 34 בשנת 2013 – עניינם של המערערים הועבר לטיפול הוועדה המייעצת בפעם השנייה.

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 28713-09-19 ב' ואח' נ' מדינת ישראל

1 בשנת 2015 – הגיש משרד הפנים את התובענה לתיקון המרשם, שבה עוסק הערעור
2 שלנו.
3 (ראו נספחים ט"ו עד ל"ג שצורפו לתיק המוצגים מטעם המדינה).
4
5 אם כן, מבחינת לוחות הזמנים, כבר בשנת 2007 קיבל משרד הפנים את תצהירה של א' וידע
6 על התנגדות המערערים לשינוי הרישום. גם בשנת 2008, בעקבות השימוע בעניינם, נותרה התנגדות
7 המערערים בעינה. במשך ארבע שנים לא נעשה דבר, ובשנת 2012 נשלח זימון נוסף למערערים להגיע
8 לבירור במשרד הפנים בעניין מעמדם. לאחר אותו זימון חלפו שלוש שנים נוספות עד להגשת
9 התביעה. בין לבין לא נוספה כל ראיה חדשה, וגם ההליך המנהלי בעניין מעמדם לא התקדם,
10 כשהתביעה התבססה על חוות דעת מז"פ בלבד.
11
12 39. מנגד, למערערים אינטרסים כבדי משקל. ראשית, אינטרס ההסתמכות. סבורני שבחינת
13 לוחות הזמנים מובילה למסקנה שהמדינה לא פעלה באופן סביר ובזריזות המתבקשת בנסיבות
14 העניין. בין שנת 2008 – מועד השימוע ועד לשנת 2015 – מועד הגשת התביעה, כל שנעשה על ידי
15 משרד הפנים הסתכם במשלוח זימון אחד בשנת 2012. הבירורים שנעשו בשנת 2013 החלו בעקבות
16 פניית המערערים למשרד הפנים לצורך טיפול בדרכונים שלהם. מדובר בתקופה ארוכה של 7 שנים
17 שבה אין התקדמות בהליך לשינוי הרישום, משרד הפנים אינו נוקט פעולה הראויה לציון, בוודאי
18 לא הגשת תביעה לבית משפט לענייני משפחה, לאור התנגדות המערערים לשינוי המרשם, ואין
19 תקשורת רציפה ביניהם כשם שלא היתה הצהרה או אמירה מפורשת מצד משרד הפנים בדבר כוונתו
20 להמשיך בהליך זה, ויש לראות באי בהירות זו, התנהלות היכולה להתפרש כויתור על הגשת תביעה
21 או זניחה של שינוי המרשם. ייתכן שעל כך אף ניתן ללמוד מהחלטת המדינה שלא להמשיך בהליך
22 לשלילת מעמדם של ט' ו-ד', מה שמחזק את המסקנה שחלוף הזמן, גם לפי משרד הפנים וגם
23 בהתייחס לאותן ראיות, יכול להצדיק זניחה של ההליך. בנוסף, המשקל הרב שיש ליחס לאינטרס
24 ההסתמכות של המערערים, מתחייב לאור התקופה הארוכה של 25 שנה מאז הגעתם לישראל
25 ורישומם במרשם האוכלוסין לראשונה, במהלכה משתקעים בארץ, מרחיבים את המשפחה, ודור
26 חדש נולד לתוך אותה הוויה ועוד, ועד להגשת התביעה בעניינם.
27
28 עניין נוסף הוא הנזק הראייתי שנגרם כתוצאה מהעיכוב בהגשת התביעה. לטענת
29 המערערים, בתקופה שעד להגשת התביעה בשנת 2015, הלכו לעולמם עדים חשובים שהיה בכוחם
30 כדי לסייע בהוכחת יהדותם. טענת המדינה שהיה על המערערים להכין ראיותיהם מבעוד מועד,
31 למקרה בו תוגש בעניינם תביעה, אינה סבירה לטעמי, הן משום שהיה סיכוי סביר שפקיד הרישום
32 היה מקבל החלטה שונה מזו שקיבל, וזונח את הליך שינוי הרישום בעניינם, והן משום חלוף הזמן
33 הרב מקבלת חוות דעת מז"פ, ועד להגשת התביעה, כאשר בין שני מועדים אלה, משרד הפנים אינו

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 19-09-28713 ב' ואח' נ' מדינת ישראל

1 פועל לשינוי המרשם, מה עוד שהכנה של ראיות בנסיבות דנן גורמת להכבדה כספית וראייתית בלתי
2 סבירות, שהולכות ומתגברות ככל שנוקפות השנים.

3
4 40. אשר לאינטרס הציבורי לו טוען משרד הפנים, אזכיר כי אופיו של המרשם כטכני-סטטיסטי
5 מלמד שאין בשינוי או בהיעדר השינוי כדי להשליך על מעמדם של המערערים כיהודים. האינטרס
6 אם כן אליו מכוון משרד הפנים, נוגע לנכונות ומהימנות המרשם. עמדה זו של משרד הפנים מגלה
7 קושי מובנה שכן אם מהימנות המרשם כה חשובה, מדוע חיכה שנים רבות עד להגשת התביעה
8 לתיקון? הרי לתפיסת המדינה, במהלך 25 שנה הייתה רשומה המשפחה באופן שגוי (מתוכם שמונה
9 שנים בהן היה ידוע לה דבר זה), דבר שפגם במהימנות המרשם שכה חשובה לה.

10
11 41. חלוף הזמן, הגם שאינו חזות הכל, יכול במקרים מסוימים להכריע את הכף במלאכת
12 האיזון בין השיקולים בבחינת קיומו או העדרו של שיהוי מנהלי. בעל"א 2531/01 חרמון נ' הוועד
13 המחוזי של לשכת עורכי-הדין בתל-אביב-יפו, פ"ד נח(4) 55 (2004), הוחלט לבטל הליך משמעותי
14 נגד מי שהיה עורך דין, בשל שיהוי בהגשת הקובלנה. באותו עניין נקבע כי חוק ההתיישנות אינו חל
15 על המקרה, אך דיני השיהוי כן חלים. נקבע כי:

16
17 אף שדיני התיישנות סטטוטוריים אינם חלים על הליכי משמעת
18 בלשכת עורכי-הדין, בין לגבי עורך-דין חבר לשכה ובין לגבי חבר
19 שפרש, אכיפתם של כללי המשמעת בידי הגורם המוסמך כפופה
20 לעקרונות כלליים של המשפט הציבורי, ובהם חובת תום-לב,
21 סבירות, מניעות, שיהוי, ואפשר גם הגנה מן הצדק. הגורם המניע
22 את גלגלי הדיון המשמעותי הינו ה"קובל". **הקובל הוא גוף ציבורי**
23 – ועד מרכזי או ועד מחוזי של לשכת עורכי-הדין או היועץ המשפטי
24 לממשלה או פרקליט המדינה (סעיף 63 לחוק). גורמים אלה
25 מפעילים את סמכותם בתחום המשפט הציבורי, והם כפופים לאמות
26 מידה בסיסיות הקבועות בו, **בין היתר, ביחס ליוזמה שהם נוקטים**
27 **בהגשת קובלנה משמעתית**. עקרונות אלה מתחום המשפט הציבורי
28 עשויים להיות בעלי משמעות, בין היתר **בתחימת מסגרות זמן**
29 **סבירות לנקיטת הליכי משמעת** כנגד עורך-דין שפשע כדי להבטיח,
30 מצד אחד, הגשמת תכליות הדין המשמעותי, ומצד אחר, לשמור על
31 קיום הליך הוגן ולמנוע עיוות דין ופגיעה בלתי ראויה בנאשם –
32 כעולה מנסיבותיו המיוחדות של העניין (שם, בעמ' 74) (ההדגשות אינן
33 במקור – ס"ג').

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 19-09-28713 ב' ואח' נ' מדינת ישראל

1 עוד פורטו באותו מקרה שיקולים שהקובל צריך לשקול כאשר הוא מחליט לזום הליך

משמעותי:

2
3
4 בנקיטת יוזמה לפתיחת הליכי משמעת כנגד עורך-דין על הקובל
5 לאזן בין היסודות השונים המצריכים התייחסות ביחס לגורם
6 השיהוי – השיהוי הסובייקטיבי, השיהוי האובייקטיבי, ועוצמת
7 החשש לפגיעה בשלטון החוק אם ההליך המשמעותי לא יינקט. על
8 הקובל לשקלל את נתון עבוד הזמן שהתרחש מאז נמסרו בידי כל
9 האמצעים הנדרשים לצורך נקיטת הליך המשמעת; את הנתון בדבר
10 ההיקף ואופי הפגיעה הצפויה בעורך-הדין הנאשם כתוצאה
11 מהאיחור בנקיטת ההליך, ואת חומרת הפגיעה הצפויה באינטרס
12 הציבורי הכללי ובערך השמירה על כבוד המקצוע באם לא יינקט
13 הליך המשמעת עקב הזמן הרב שחלף (שם, בעמ' 76).

14
15 באותו מקרה, שבו הוגשה הקובלנה כ-13 שנים לאחר ביצוע העבירה, נקבע
16 כי לחלופי הזמן משמעות משפטית גם אם לא בשאלת ההתיישנות, אזי בשאלת
17 השיהוי:

18
19 עבור הזמן בין מועד האירוע המשמש נושא לדין משמעותי, לבין מועד
20 נקיטת הליך המשמעת בגין אותו אירוע, הינו גורם בעל משמעות
21 משפטית אף בהיעדר תקופת התיישנות סטטוטורית התוחמת באורח
22 מובנה את המועד להגשת הקובלנה. מגיש הקובלנה, בהיותו גוף
23 ציבורי, כפוף לדיני השיהוי מתחום המשפט הציבורי בהפעלת
24 סמכותו להגשת קובלנה. היקף חלותם של דינים אלה על מקרה נתון
25 הינו פרי איזונים תלויי נסיבות העניין (שם, בעמ' 77).

26
27 42. לסיכום חלק זה, מאז קבלת חוות דעת מז"פ ועד להגשת התובענה עברו כשמונה שנים,
28 ושבע שנים מאז השימוע שנערך למערערים בשנת 2008. מאז השימוע לא נעשו שום פעולות
29 משמעותיות לבירור גרסת המערערים ולא התקבלו כל ראיות נוספות לתמיכה בטענות המדינה. לא
30 מדובר בשיהוי הכרחי לצורך עריכת בדיקה יסודית וממושכת. לא מדובר בשיהוי לצורך טיפול.
31 מדובר בשנים רבות, מעבר לתקופת ההתיישנות הסטטוטורית (ראו והשוו: עניין אי.בי.סי, בפס' 49
32 לפסק דינו של כב' השופט פוגלמן; עניין סלומון, בפס' ו' לפסק דינו של כב' השופט רובינשטיין).
33 המערערים הם בני זוג בעשור השמיני לחייהם. הם רשומים כיהודים במרשם האוכלוסין מאז שנת

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 28713-09-19 ב' ואח' נ' מדינת ישראל

1 1990. המדינה לא הסבירה מדוע השתתתה במשך שנים עד שהגישה את התובענה, ומלבד האמירה
2 הכללית של עומס ועניינים שדחיפותם קדמה, ללא מתן פירוט, לא נטען דבר. כמו כן, מהתנהלות זו
3 למדים שהאינטרס של מהימנות המרשם לא היה חזק מספיק בכדי להחיש את הטיפול בעניינים של
4 המערערים ולהביא להסדרתו. יתרה מכך, קיים חשש שבשל חלוף הזמן התקבלה בבית משפט קמא
5 הכרעה מוטעית. במכלול השיקולים ואיזונים, סבורני שיש לקבוע כי פקיד הרישום פעל בשיהוי וגם
6 בשל כך, יש לקבל את הערעור שלפנינו.

7

8 התיישנות
9 43. מכיוון שקבעתי כי יש לקבל את הערעור הן לגופו, והן מחמת שיהוי מנהלי, אין אני נדרש
10 לדון בשאלה האם בנסיבות העניין חלה התיישנות. עם זאת אעיר, מבלי לקבוע מסמרות בדבר, כי
11 לטעמי אין מדובר באותם מקרים חריגים שהועלו בעניין 7717'נסקי, שלגביהם לא תחול התיישנות.

12

13 44. עניין 7717'נסקי עסק בשאלה האם חלה התיישנות על תיקון רישום בפנקס חברים. באותו
14 עניין התבקש סעד הצהרתי להוספת רישום המערערת כבעלת מניות במרשם בעלי המניות של
15 החברה. נקבע כי "טענת ההתיישנות עשויה להתקבל גם ביחס לתביעה לקיום זכות: שנטען
16 לגביה כי היא קיימת ממילא" (שם, בעמ' 369). לגופו של עניין, נקבע כי על המקרה חלה התיישנות.
17 הקביעה נעשתה על יסוד הרציונלים שבבסיס דיני ההתיישנות, המתקיימים גם בתביעה למתן סעד
18 הצהרתי בדבר זכות קיימת, הכוללים את הסתמכות הנתבע על המצב הקיים במשך שנים רבות ואי-
19 יכולתו לשמור על ראיותיו במשך תקופה ארוכה (ראו גם ע"א 8376/10 חברת מוניות הטייסים
20 בע"מ נ' סילקו (21/5/2013)). בהמשך נקבע כי גם תובענה לסעד הצהרתי בדבר הכרה במעמדו של
21 אדם כחבר בעמותה נתונה להתיישנות (ע"א 9981/17 צוויקלר נ' בן נון (8/9/2019)).

22

23 45. נשאלת השאלה האם תיקון הרישום במרשם האוכלוסין נכנס לגדר החריגים שהועלו
24 בעניין 7717'נסקי או שהוא דווקא דומה במהותו לתיקון רישום במרשמים אחרים כגון פנקס בעלי
25 המניות שלגביהם חלים דיני ההתיישנות. לאור התפיסה שפורטה לעיל בהרחבה, לפיה מרשם
26 האוכלוסין אינו עוסק בשאלות של סטטוס, אלא בשאלת הרישום בלבד (ראו למשל, עניין בן ארי
27 בפס' 19 לפסק דינו של כב' הנשיא ברק), אין זה ברור שסעד לשינוי הרישום, אכן נכנס בגדר אותם
28 חריגים.

29

30 46. יתרה מכך, החריגים שהועלו בעניין 7717'נסקי נגעו למקרים בהם אדם פלוני מבקש מבית
31 המשפט להצהיר על שינוי הסטטוס שלו, ולא על מקרים בהם המדינה מבקשת לשנות את הסטטוס
32 של אדם פלוני, בניגוד להסכמתו. וכך נקבע בעניין 7717'נסקי:

33

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 19-09-28713 ב' ואח' נ' מדינת ישראל

- 1 איני שולל את האפשרות, שייתכנו מקרים בהם יתבקש בית המשפט
2 להעניק סעד הצהרתי, ומחסום ההתיישנות לא יעמוד לנתבע, כגון
3 מקרה בו אדם פונה לבית המשפט על-מנת שזה יצהיר על הסטטוס
4 שלו (למשל בדבר גילו, מצבו המשפחתי ואזרחותו). אין להשיב
5 למבקש כגון זה, שמכיוון שאותו מעמד נוצר לפני שנים, אין להעניק
6 לו את מבוקשו בשל התיישנות, שכן הצורך במתן אותה הצהרה
7 מתעורר, בדרך כלל, בשלב מאוחר יותר. אין הכרח שנגדיר כאן
8 במדויק, מהם אותם מקרים חריגים, אשר אינם נתונים להתיישנות,
9 שכן תביעתה של המערערת אינה נופלת במסגרתם. קבלת תביעתה
10 של המערערת ומתן הצהרה, כי המערערת זכאית להירשם בפנקס
11 החברים של המשיבה 1, יובילו לשינוי המצב הקיים שהדריך את
12 הצדדים ושעליו הסתמכו המשיבים במשך כל השנים (שם).
13
- 14 הרציונל שם היה שיתכנו מקרים בהם הצורך במתן ההצהרה מתעורר בשלב מאוחר יותר.
15 ואולם, בענייננו, הצורך בתיקון המרשם עלה מרגע גילוי העילה, שכן הטעם לתיקון היה שמירה על
16 מהימנות המרשם. מכאן שהרציונל שבחריגים בהתאם לעניין ד'נ'נסקי אינו מתקיים בענייננו, זאת
17 לעומת הרציונלים להחלת דיני ההתיישנות שכן מתקיימים, הכוללים את הסתמכות המערערים על
18 המרשם ואת הנזק הראייתי שנגרם להם. גם מטעם זה, אין אני סבור שיש להחריג את המקרה שלנו
19 מסעיף 2 לחוק ההתיישנות, וזאת גם אם ייקבע שלא חלה התיישנות על תביעה של תושב לסעד
20 הצהרתי לתיקון המרשם בעניינו. אבהיר בכל הנוגע לענייננו ולמקרים דומים, כי מרוץ ההתיישנות
21 מתחיל להימנות רק מרגע שהתגלתה למשרד הפנים עילת התרמית או הזיוף לכאורה, ולא מעת
22 הרישום הראשון של המשפחה במרשם האוכלוסין. בכך מובטח כי המדינה לא תיפגע מהחלת דיני
23 ההתיישנות על תביעות כגון זו, ככל שתפעל בתוך 7 שנים מרגע שהתגלתה העילה לשינוי הרישום.
24
- 25 47. לבסוף אעיר כי קביעותיו של בית משפט קמא, מעוררות קושי מסויים, כאשר מצד אחד
26 נמנע הוא מלדון בשאלת יהדותם של בני המשפחה בנימוק שאין מדובר בתביעה לשינוי סטטוס,
27 אלא בתביעה לשינוי הרישום בלבד, ומצד שני קבע שמדובר בתביעה לשינוי סטטוס וככזו, לא חלה
28 עליה התיישנות.
29
- 30 לאחר כל זאת, מכיוון שקבעתי לגופו של עניין שלא הוכח כי המערערים אינם יהודים,
31 ומכיוון שעל המקרה הנוכחי חל גם שיהוי, אני משאיר את שאלת ההתיישנות בצריך עיון ואיני
32 מוצא צורך להכריע בה כעת.
33
34

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 19-09-28713 ב' ואח' נ' מדינת ישראל

1 התייחסות לטענות נוספות בערעור
2 48. לפני סיום אתיחס לשתי טענות נוספות שהעלו המערערים בערעורם: אשר לטענה שהיה
3 על משרד הפנים לפעול על פי ההנחיות שהותוו בחוות דעת היועמ"ש שצורפה לערעור – אין המדובר
4 בחוות דעת העוסקת בהליך לשינוי הרישום, אלא בהליך בדיקת בסיס האזרחות. על כן, טענה לפיה
5 היה על משרד הפנים להקיש מחוות דעת זו על עניינם, מתאימה יותר להליך מנהלי לביטול מעמדם
6 של המערערים כאזרחים ולא בענייננו. כאמור לעיל, על משרד הפנים ופקיד הרישום לפעול בהוגנות
7 וסבירות בכל החלטה מנהלית שהם מקבלים, כחלק מהחובות החלים על רשות מנהלית בכל פעולה
8 שהיא מבצעת ובכל החלטה שהיא מקבלת והעלולה לפגוע בזכויות; אשר לבקשת המערערים
9 למחיקת התובענה כנגד א' – ככלל, מצב רפואי, ואף העדר כשרות משפטית אינו הופך בעליו לחסין
10 מלהיתבע. מכל מקום, לא הוכח ש-א' אינה כשירה להעיד לעצמה וגם אם כן, המסלול הנכון היה
11 לבקש שימונה לה אפוטרופוס לדין. יחד עם זאת מסכים אני עם הטענה שהיה מקום להתייחס
12 לבקשה זו לגופה, ובית משפט קמא נמנע מלעשות כן. אולם לאור התוצאה אליה הגעתי, מתייתר
13 הצורך להחזיר סוגיה זו לדין והכרעה לפניו.

סוף דבר

14
15
16 49. אציע לעמיתותי לקבל את הערעור, להורות על ביטול פסק דינו של בית משפט קמא ודחיית
17 התביעה שהונחה לפניו, הן משום שמשרד הפנים לא עמד בנטל להוכיח שהמערערים אינם יהודים,
18 והן משום שבנסיבות העניין, ההחלטה ליזום את ההליך לשינוי המרשם – סעיפי הלאום והדת,
19 שנים רבות לאחר שנאסף חומר הראיות ששימש אותנו בתביעתו, וללא הסבר מניח את הדעת לחלוף
20 הזמן, עולה לכדי שיהוי מנהלי המצדיק דחייתה.
21
22

סארי ג'יוסי, שופט, אב"ד

23
24
25
26
27
28

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 19-09-28713 ב' ואח' נ' מדינת ישראל

השופטת עפרה אטיאס:

1
2
3 1. עיינתי בחוות דעתו המעמיקה והמפורטת של חברי, אב בית הדין, כב' השופט ג'יוסי, ואין ביכולתי
4 להסכים לה. דעתי שונה. לו דעתי הייתה נשמעת, הייתי דוחה את הערעור, וזאת מבלי שיש בכך
5 קביעת מסמרות בשאלה אם יש לשלול את אזרחותם של המערערים 1-2, סוגיה שטרם נתקבלה בה
6 החלטה על ידי המשיבה, טרם נידונה, וממילא טרם הוכרעה.

7
8 2. חוות דעתי נסמכת על שלושה נדבכים:

הראשון, בתביעת סטטוס אין התיישנות;

9
10
11
12 השני, אין להידרש לטענת השיהוי המנהלי הן משום שלא נטענה על ידי הצדדים והן ממידת קל
13 וחומר: אם אין התיישנות בתביעת סטטוס, לא כל שכן, אין להידרש לטענת השיהוי המנהלי;

14
15 והשלישי, המשיבה עמדה בנטל המונח לפתחה לסתור את חזקת הזכאות; משנסתרה חזקת
16 הזכאות, עובר הנטל למערערים לשכנע בדבר יהדותם; חלוף הזמן אין די בו להעביר את נטל השכנוע
17 למשיבה הואיל ולא נגרם למערערים נזק ראייתי.

התיישנות:

18
19
20 3. חברי, כב' השופט ג'יוסי, לא קבע מסמרות בסוגיית ההתיישנות, בשל התוצאה אליה הגיע, לפיה
21 המשיבה לא עמדה בנטל המונח לפתחה להוכיח שהמערערים אינם יהודים, ובשל הנמקתו לעניין
22 השיהוי המנהלי. אולם, מאחר שדעתי שונה משלו, אתייחס תחילה לטענת הסף שנטענה על ידי
23 המערערים: טענת ההתיישנות. בעניין זה, מקובלת עליי קביעתו של בית המשפט קמא כי התביעה
24 לא התיישנה.

25
26 4. בתביעות לסעד הצהרתי שעניינן סטטוס לא חלה התיישנות. ראו: ע"א 630/90 רוז'נסקי נ' ארגון
27 מובילי לוד (העולה) בע"מ, פ"ד מה(5) 365 (1991) (להלן: "עניין רוז'נסקי"); ע"א 5634/90 פינטו נ'
28 האפוטרופוס לנכסי נפקדים, פ"ד מז(4) 846 (1993); ה"פ (מחוזי חי) 204/07 זורע נ' קיבוץ מעגן
29 מיכאל, בפסקה 14 לפסק הדין (פורסם בנבו, 5.4.2009); ה"פ (מחוזי ת"א) 671/04 בנק המזרחי
30 המאוחד בע"מ נ' נגר כרמלה ובניה בע"מ, בפסקה א' לפסק הדין (פורסם בנבו, 15.6.2005).

31
32 5. בעניין רוז'נסקי נקבע כי הסעד הצהרתי שהתבקש על ידי המערערת לרישומה בפנקס החברים
33 כבעלת מניות, נתון להתיישנות. מנגד, נקבע בעניין רוז'נסקי כי תביעה לסעד הצהרתי של הפרט
34 לשינוי הסטטוס שלו, למשל: בעניין גילו, מצבו המשפחתי ואזרחותו, אינה נתונה להתיישנות.

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 19-09-28713 ב' ואח' נ' מדינת ישראל

- 1
2 6. במקרה שלנו, מבקשת המדינה לשנות את הרישום במרשם האוכלוסין בעניין הדת והלאום של
3 המערערים. איני סבורה כי קיימת הצדקה עניינית להבחנה בין תביעה של האזרח בעניין סטטוס
4 לתביעה של המדינה בעניין המרשם שכן יש קשר הדוק בין הרישום לסטטוס. מדובר בשני צדדים
5 של אותו מטבע. כפי שהאינטרס של האזרח בעניין הסטטוס שלו, מצדיק את הקביעה כי בענייני
6 סטטוס אין התיישנות, כך גם בענייני הרישום יש למדינה אינטרס שהרישום יהיה אמין.
7
8 7. אותו רציונל שנקבע בעניין רוז'נסקי שבגיניו נקבע כי בתביעה הצהרתית בעניין סטטוס אין
9 התיישנות, חל גם במקרה שבו המדינה מבקשת לתקן את הרישום בעניין הסטטוס בספריה. ויוטעם
10 כי בעניין רוז'נסקי הודגש כי "אין הכרח שנגדיר כאן במדויק, מהם אותם מקרים חריגים, אשר
11 אינם נתונים להתיישנות..." (שם, בעמ' 369).
12
13 8. נכון הוא שבענייני דת ולאום, הרישום אינו מהווה ולו ראייה לתוכן, ואף מוכרת וידועה פסיקת בית
14 המשפט העליון בדבר אופיו הטכני-סטטיסטי של המרשם. אולם, איני רואה את ההבדל בין נסיבות
15 שבהן מבקש האזרח סעד הצהרתי בענייני הסטטוס שלו, לנסיבות שבהן המדינה מבקשת לשנות את
16 הרישום במרשם האוכלוסין ביחס לסטטוס של הפרט.
17
18 9. אכן, כפי שהדגיש חברי, כב' השופט ג'יוסי, הפסיקה שבה והדגישה כי סמכותו של פקיד המרשם
19 מוגבלת לבחינת אמינות התעודה המוצגת לפניו, קרי: שאין מדובר בתעודה מזוייפת, ואין לו סמכות
20 מעין שיפוטית לבחון למשל את תוקף הגיור או הנישואין עליהם מצהיר בפניו התושב. אולם, מקום
21 שבו מתברר כי הרישום נעשה על יסוד תעודות מזוייפות, בוודאי שאותו רציונל שנקבע בעניין
22 רוז'נסקי ביחס לתביעת סטטוס של האזרח, חל גם ביחס לתביעת המשיבה מקום שבו היא מגלה כי
23 הרישום בוצע על יסוד תעודה שאינה אוטנטית.
24
25 10. נדגיש כי אילו לא הייתה כל חשיבות לאמינות המרשם, לפחות בכל הקשור לאוטנטיות של התעודות
26 שעל בסיסן בוצע הרישום, לא היו נקבעות בחקיקה, הסמכויות של פקיד המרשם ושל בית המשפט
27 לענייני משפחה לשנות את הרישום במרשם האוכלוסין. גם למדינה יש אינטרס שהרישום יהיה
28 אמין. מכאן, שלדעתי, ההלכה בדבר העדר התיישנות בתביעות סטטוס, כפי שנקבעה בענין רוז'נסקי
29 תקפה גם לענייננו.
30
31 11. חברי, כב' השופט ג'יוסי, מציין בחוות דעתו כי מירוץ התיישנות, במקרה של עילת תרמית או זיוף
32 מתחיל במועד שבו נודע למשרד הפנים על עילת התרמית או הזיוף, ולכן אין כל חשש שהמדינה
33 תיפגע מהחלת דיני התיישנות על תביעות מעין אלו, ככל שתפעל בתוך 7 שנים מן המועד שבו
34 התגלתה העילה לשינוי המרשם.

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 28713-09-19 ב' ואח' נ' מדינת ישראל

1
2 אולם, גם במקרה של גילוי מאוחר בתביעה לשינוי סטטוס, רשאי התובע להיבנות מהוראת סעיף 8
3 לחוק ההתיישנות, שכותרתה התיישנות שלא מדעת, המאריכה את תקופת ההתיישנות. ובכל זאת,
4 לא ראה בית המשפט העליון, בעניין רוז'נסקי, להשתמש בכלים של חוק ההתיישנות להארכת מירוך
5 ההתיישנות, וקבע קטגורית, כי בתביעת סטטוס אין התיישנות בקובעו כי: "אין להשיב למבקש כגון
6 זה, שמכיוון שאותו מעמד נוצר לפני שנים, אין להעניק לו את מבוקשו בשל התיישנות, שכן הצורך
7 במתן אותה הצהרה, מתעורר, בדרך כלל, בשלב מאוחר יותר" (שם, בעמ' 369). ניתן לחלוק על
8 הנמקה זו. ניתן לטעון כי חוק ההתיישנות נותן כלים מספקים להתמודדות עם גילוי מאוחר של
9 עילת התביעה בתביעת סטטוס, ואולם כל עוד הלכה זו עומדת על תילה, אין לאבחן ביו תביעה
10 המוגשת ע"י התושב בעניין הסטטוס שלו לתביעה המוגשת ע"י המדינה בעניין הרישום במרשם
11 האוכלוסין.

השיהוי המנהלי:

12
13
14
15 12. טענת השיהוי המנהלי הועלתה מיוזמתו של ההרכב, מבלי שנטענה על ידי מי מן הצדדים. בית
16 המשפט מיוזמתו ביקש השלמת טיעון בעניין זה, וזאת מבלי לקבוע מסמרות. לטעמי, נסיבות
17 המקרה שלפנינו, אינן מצדיקות הידרשות לטענה שכלל לא נטענה על ידי הצדדים. אפילו נאמר כי
18 אין בית המשפט מנוע מלהיזקק לקונסטרוקציה משפטית, שלא הועלתה בטיעוני הצדדים, הרי ברור
19 שיש להתייחס לכך כאל צעד חריג, שבית המשפט יבחר בו רק במקרים מיוחדים, כאשר דרישות
20 הצדק מחייבות זאת [ע"א 536/89 פז חברת נפט בע"מ נ' לויטין, פ"ד מו(3) 617, 625 (1992)]. שיקולי
21 צדק, במקרה שלנו, אינם מצדיקים הידרשות לקונסטרוקציה זו שכן הסעד המבוקש בתביעה זו אינו
22 סעד שעניינו שלילת אזרחותם של המערערים 1-2, אלא סעד הצהרתי בלבד המתייחס לשינוי
23 הרישום במשרד האוכלוסין, רישום שהתבסס על תעודות לידה מזוייפות.

24
25 13. כפי שהדגיש בית המשפט קמא בפסק דינו, הליך זה כשלעצמו, לא יוביל לשלילת אזרחותם של
26 המערערים 1-2 או מי מהם. המשיבה לא גיבשה עמדתה בעניין שלילת האזרחות, ואם תגובש החלטה
27 כאמור, יתכן ויהא מקום להעלות כנגדה טענת שיהוי מנהלי ושינוי מצב לרעה מצד המערערים.
28 ואולם, כאן עסקינן בתביעה לשינוי הרישום במרשם, לאחר שהוצגו ראיות משכנעות שלא נסתרו
29 בדבר ביצוע הרישום על יסוד תעודות לידה מזוייפות.

30
31 14. תוצאה זו הכרחית גם ממידת קל וחומר. אם התיישנות אינה מועילה לתביעה לשינוי הרישום
32 במרשם האוכלוסין, כך גם לא תועיל טענת שיהוי. בעמ"ש (מחוזי חי') 70668-11-16 ש' נ' ס' (פורסם
33 בנבו, 05.06.2017) הותרתי בצ"ע את השאלה אם ניתן להעלות טענת שיהוי בתביעה לשינוי סטטוס.
34 כתבתי שם: "מצטרפת אנוכי לחוות דעתו המקיפה של חברי כב' השופט ג'יוסי ולתוצאה אליה הגיע,

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 19-09-28713 ב' ואח' נ' מדינת ישראל

1 ואולם ראיתי להותיר בצ"ע את השאלה אם ניתן להעלות טענת שיהוי בתביעת סטטוס, שאין בה
2 התיישנות. התוצאה אליה הגיע אב בית הדין, עומדת על רגליה גם ללא הנמקה זו". היום הגיעה העת
3 להשמיע עמדותי כי מידת קל וחומר מחייבת התוצאה כי טענת שיהוי אינה מועילה מקום שבו טענת
4 התיישנות אינה עומדת.

חזקת הזכאות נסתרה על ידי המשיבה; המערערים לא עמדו בנטל המונח לפתחם להוכיח את יהדותם:

5
6
7
8 15. חברי, כב' השופט גיוסי, קובע בחוות דעתו כי סמכותו של פקיד הרישום ושל בית המשפט לענייני
9 משפחה, אינה מצטמצמת לבחינת אמיתות המסמכים לפיהם בוצע הרישום הראשון, אלא לבחינת
10 כלל הראיות והגרסאות של הצדדים, וזאת על מנת להכריע בשאלה אם יש לשנות את פרטי הרישום
11 כפי שמבקש פקיד הרישום או שמא יש להותירם כפי שמבקשים המערערים בענייננו.

12
13 לדבריו, בהתבסס על פסק דינו של בית המשפט העליון בעניין **סקבורצוב** [בג"ץ 4504/05 **סקבורצוב**
14 נ' השר לביטחון פנים (פורסם בנבו, 4.11.2009)], על מבקש השינוי להוכיח את הבקשה לשינוי, על
15 פי אמות מידה מקובלות, שאינן מצטמצמות לשאלת אמיתות המסמכים בלבד, וזאת בניגוד להלכה
16 בדבר רישום ראשון.

17
18 לדידו של חברי, לשם שינוי רישום ביוזמת משרד הפנים, נדרש האחרון לברר את טענות הצדדים,
19 לבחון את ראיותיהם ולגבש תשתית ראייתית העומדת ברף הנדרש לסתירת חזקת הזכאות, על יסוד
20 מכלול הראיות שהונחו בפניו, וסמכותו של פקיד הרישום ושל בית המשפט לענייני משפחה, המבקר
21 את פעילותו, אינה מצטמצמת לבחינת האוטנטיות של המסמכים שעל בסיסם נערך הרישום
22 הראשון.

23
24 16. איני רואה עין בעין עם חברי את ההלכה כפי שנקבעה בעניין **סקבורצוב** ואת יישומה על ענייננו.

25
26 בניגוד לעמדתו של כב' השופט גיוסי, אני סבורה כי פסק הדין שניתן על ידי בית המשפט העליון
27 בעניין **סקבורצוב** אינו מסייע למערערים שלפנינו.

28
29 אדרבה, סבורתני כי יישום ההלכה שנקבעה בעניין **סקבורצוב** על המקרה שלפנינו, מוביל לתוצאה
30 הפוכה, לפיה, במקרה שלנו, בניגוד לנסיבות שהונחו בפני בית המשפט העליון בעניין **סקבורצוב**,
31 עמדה המשיבה בנטל המונח לפתחה לסתור את חזקת הזכאות.

32
33 17. בעניין **סקבורצוב**, נקבע כי רמת הראיות המנהליות הנדרשת ממשרד הפנים עומדת ביחס ישיר
34 לראיות שהובאו על ידי הזכאי להוכחת זכאותו. מכאן, שמקום שבו חזקת הזכאות מבוססת על

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 19-09-28713 ב' ואח' נ' מדינת ישראל

- 1 תעודות רשמיות, שבדיעבד מתגלה כי הן מזויפות ואינן אוטנטיות, די בכך כדי לעמוד בנטל המונח
2 לפתחו של משרד הפנים כדי לסתור את חזקת הזכאות. משמעות הדבר, שבמקרה כזה חוזר נטל
3 השכנוע למי שנרשם על בסיס התעודות הכוזבות, להוכיח את מעמדו חרף קיומן של התעודות
4 הכוזבות.
5
6 18. שונים הם פני הדברים, מקום שבו לא עלה בידי משרד הפנים לסתור את האוטנטיות של התעודות
7 שעל בסיסן בוססה חזקת הזכאות. או אז, נותר נטל השכנוע על משרד הפנים לשכנע בראיות
8 מספיקות כי חזקת הזכאות נסתרה, וזאת בשים לב למכלול הראיות המונחות בפניו.
9
10 19. בכדי לבאר דברינו אלו, שומה עלינו לדקדק בשוני בין נסיבות עניין **סקבורצוב** לנסיבות שהונחו בפני
11 בית המשפט קמא. נפרט אפוא להלן את העובדות שעמדו לנגד עיניו של בית המשפט העליון בעניין
12 **סקבורצוב**.
13
14 20. בעניין **סקבורצוב** נדון עניינה של העותרת אשר משרד הפנים החליט לשנות את רישום דתה 'יהודייה'
15 לחסרת דת. העותרת נרשמה כיהודייה המורשית לעלות לישראל מכוח חוק השבות על בסיס בקשה
16 שנשמכה על תעודת לידה מקורית שלה שהוצאה בשנת 1948 שבה נאמר כי אמה של העותרת היא
17 יהודייה. כן צירפה העותרת תעודת פטירה של אמה משנת 1999 (אף שהאם נפטרה בשנת 1980) שבה
18 נאמר כי שם הנפטרת הוא "רוזה בת אברהם".
19
20 על בסיס שתי תעודות אלו, התקבלה פנייתה של העותרת, והיא נרשמה כיהודייה המורשית לעלות
21 לישראל על פי חוק השבות. לימים, בנה של העותרת ואשתו הגיעו לישראל באשרת תייר. לאחר
22 כניסתם לישראל הם הגישו בקשה לקבלת מעמד מכוח חוק השבות, נוכח יהדותה הנטענת של
23 העותרת. בעת בחינת בקשתו של הבן התברר כי בתעודת הלידה שלו נרשם כי העותרת רוסיה ולא
24 יהודייה. או אז, החלה בדיקה מחודשת של התעודות שעל בסיסן קיבלה העותרת אשרת עולה. לאחר
25 בדיקה זו דיווח נציג השגרירות הישראלית בקייב כי התיעוד בספרי הרישום אינו עולה בקנה אחד
26 עם התעודות שהציגה העותרת, כאשר בספר הרישום, אמה של העותרת הייתה רשומה כרוסיה עד
27 אשר הדבר שונה בעקבות הוראה של בית משפט אוקראיני מקומי. עוד נמצא כי בספרי הרישום לגבי
28 פטירתה של אם העותרת, היא אינה רשומה כבת אברהם, כמצוין בתעודת הפטירה שהמציאה
29 העותרת.
30
31 בעקבות הממצאים זומנו העותרת ובנה לשימוע. בשימוע העלתה העותרת בכתב את גרסתה באשר
32 לאופן שבו השיגה מעמד מכוח חוק השבות. בהודעתה, מסרה העותרת כי המסמך היחיד שהיה
33 בידיה בעת שהחליטה לעלות לארץ בשנת 1999, היה תעודת לידה מקורית שלה שבה קרויה אמה,
34 "רוזה בת אברהם". לדבריה, זו הסיבה שבגינה פנתה לבית משפט מקומי באוקראינה כדי שיתקן

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 19-09-28713 ב' ואח' נ' מדינת ישראל

- 1 הרישומים ויתעד העובדה שהיא נכדתם של זוג יהודים. העותרת הבהירה כי העדים שהופיעו בבית
2 המשפט האוקראיני ידעו על יהדותה רק מפרטים שקיבלו מאמה ומשמועות שהסתובבו בעיר.
3 במקביל, מסרה העותרת לבדיקה את תעודת הלידה המקורית שהציגה בקונסוליה בקייב לצורכי
4 בדיקה.
5
6 תעודת הלידה של העותרת נבדקה על ידי מז"פ. בדיקת מז"פ העלתה כי התעודה היא מקורית. אולם,
7 אחד הממצאים היה כי בתעודה ישנם כתמים רבים והרישומים הידניים שבה חלשים מאוד בחלקם.
8 עוד נמצא כי על רישום הלאום של האם יש, ככל הנראה, העברה קווית (כלומר כתיבה חוזרת על גבי
9 כתיבה קיימת) באופן שלא ניתן לקבוע אם רישום זה מקורי אם לאו.
10
11 לעתירת העותרת צורפו גם מסמכים נוספים וחדשים המעידים כי סבה וסבתה של העותרת רשומים
12 בספר זיכרון רשמי של מחוז ויניציה באוקראינה כיהודים שהיו לוחמי מחנות פרטיזנים, אשר פעלו
13 בשנות מלחמת העולם השנייה בעיר גייסין שבאוקראינה כנגד הנאצים, והם נתפסו על ידי הגרמנים
14 והומתו באכזריות בחודש ינואר 1944.
15
16 21. בדיון בעתירה, הדגיש ב"כ העותרת כי בבדיקת מז"פ נקבע כי תעודת הלידה היא מקורית ולא
17 מזויפת, וכי הפגמים שנתגלו בתעודה נובעים מן העובדה שמדובר במסמך בן 60 שנה. באשר
18 לסתירות בין התעודות של העותרת לרישומים באוקראינה, נטען כי חלק מן הסתירות לאו סתירות
19 הן שכן העותרת בעצמה פנתה לבית משפט אוקראיני כדי שיבהיר את הרישום בעניין יהדותה, וכי
20 נוכח האנטישמיות ששררה באוקראינה באותה תקופה, נרשמה אמה של העותרת כיהודייה רק
21 בתעודת הלידה הפרטית שלה בעוד שבמרשם האוכלוסין הגלוי נרשמו כאוקראיניות, למען הזהירות.
22
23 22. בפסק הדין בעניין סקבורצוב חזר כב' השופט מלצר על הלכת בית המשפט העליון, כי הנטל הראשוני
24 להבאת ראיות לצורך הוכחת זכאות למעמד מכוח חוק השבות, מוטל על מבקש המעמד [ראו: בג"ץ
25 394/99 מקסימוב נ' משרד הפנים, מינהל האוכלוסין, פ"ד נח(1) 919, 928 (2003) (להלן: "עניין
26 מקסימוב")]; בג"ץ 5020/08 פולטורצקי נ' מדינת ישראל, בפסקה ט"ו לפסק דינו של השופט א'
27 רובינשטיין (פורסם בנבו, 12.9.2013) (להלן: "עניין פולטורצקי")]; ראו גם: תקנה 4 לתקנות השבות,
28 התשט"ז-1956, הקובעת כי על מבקש אשרת עולה או תעודת עולה להמציא, לפי דרישת השר, ראיות
29 לאימות הפרטים שבטופס הבקשה].
30
31 כב' השופט מלצר חזר על ההלכה שנקבעה בעניין מקסימוב כי טיב הראיות הנדרשות להוכחת
32 הזכאות למעמד משתנה ממקרה למקרה, בהתאם לנסיבותיו (ראו: עניין מקסימוב, בעמ' 928). עם
33 זאת, כפי שנפסק: "... ניתן להניח כי המבקש יחשב כמי שהוכיח לכאורה את זכאותו אם הראיות
34 שהביא הן מסוג הראיות שמשרד הפנים, על-פי נהליו הרגילים, מקבלן בדרך-כלל כמספיקות

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 19-09-28713 ב' ואח' נ' מדינת ישראל

1 להוכחת הזכאות הנטענת. כאלו הם למשל תעודות ציבוריות למיניהן, תמצית רישום ממרשם
2 האוכלוסין או העתק נאמן ממסמך מקורי" [שם, בעמ' 928-929; כן ראו: בג"ץ 2828/00 קובלבסקי
3 נ' שר הפנים, פ"ד נז(2) 21, 26-27 (2003) (להלן: "עניין קובלבסקי")].

4
5 עוד קבע כב' השופט מלצר כי עמידתו של המבקש בנטל ההוכחה הראשוני, מקימה לו "חזקת
6 זכאות" למעמד מכוח חוק השבות, המעבירה את הנטל לכתפי המשיבים לסתור את זכאותו [עניין
7 סקבורצוב, בפסקה 16 לפסק דינו של כב' השופט מלצר; וכן, ראו: בג"ץ 5493/11 ביזואיהו נ' שר
8 הפנים, בפסקה 23 לפסק הדין (פורסם בנבו, 6.8.2014)].

9
10 נקבע בעניין סקבורצוב כי עוצמת הראיות המנהליות הנדרשת לסתור את חזקת הזכאות, קשורה
11 קשר ישיר לעוצמת "חזקת הזכאות". נדרשות ראיות של ממש, ואין די בספקות גרידא בדבר
12 מהימנות המבקש. יתר על כן, נקבע כי ככל שעוצמת הראיות המנהליות שהביא הטוען לזכאות, רבה
13 יותר, כך תידרשנה ראיות חזקות יותר כדי לסתור את "חזקת הזכאות". עוד נקבע בעניין סקבורצוב,
14 כי עוצמת הראיות המנהליות הנדרשת ממשד הפנים, עומדת ביחס ישיר לעוצמת הזכות הנפגעת
15 ואינטרס ההסתמכות של הנפגע.

16
17 בעניין סקבורצוב אמנם לא דובר בשלילת מעמדה של העותרת כזכאית לאזרחות ישראלית, אלא רק
18 בשינוי באשר למקור זכאותה, אך נקבע כי מדובר בשינוי דרסטי המשליך על יכולתה להתאחד
19 במדינת ישראל עם ילדיה ועם בני משפחתה. החלטת משרד הפנים אף יוצרת פגיעה קשה באינטרס
20 ההסתמכות של העותרת. לפיכך, נקבע כי מחד גיסא, לא נדרשות ראיות ברורות, חד משמעיות
21 ומשכנעות הנדרשות לשלילת מעמד מכל וכל, אך מאידך גיסא, נקבע כי ברור שעל הראיות לעבור
22 את הרף הדרוש לצורך סתירת חזקת הזכאות לכאורה - רף הראיות המנהליות הסבירות.

23
24 בית המשפט העליון, מפי כב' השופט מלצר, יישם בעניין סקבורצוב את אמת המידה האמורה על
25 הראיות שהונחו בפניו: תעודת לידה משנת 1948 שהציגה העותרת ואשר על פי דו"ח מז"פ הינה אכן
26 מקורית (אך לא ניתן לקבוע אם סעיף הלאום הוא מקורי אם לאו); פסק הדין של בית המשפט
27 באוקראינה, ששינה את סעיף הלאום של העותרת בתעודת הלידה שלה מרוסיה ליהודיה (וכך
28 תעודות רשמיות נוספות); התוצאות של השוואת התעודות שהומצאו על ידי העותרת לעומת ספרי
29 הרישום באוקראינה, שהראו כי בספרי הרישום אמה של העותרת הייתה רשומה כרוסיה; קיומה
30 של פנייה קודמת של העותרת לנציגות ישראל באוקראינה, שנדחתה לאחר שנקבע כי אין די בתעודת
31 הלידה המחודשת שהוצאה בעקבות פסק הדין המקומי של בית המשפט באוקראינה); הצהרת
32 העותרת בשימוע שנערך לה כי אין בידה מסמכים נוספים המלמדים על יהדותה; וכן תעודות
33 שהמציא בנה של העותרת שהעלו חשד לגבי העותרת עצמה.

34

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 19-09-28713 ב' ואח' נ' מדינת ישראל

1 כב' השופט מלצר קבע כי תהיות משרד הפנים בשאלה מדוע פנתה העותרת לבית המשפט
2 באוקראינה אם הייתה בידה באותה עת תעודת לידה שבה היא רשומה כיהודיה ומדוע הציגה
3 העותרת את תעודת הלידה המקורית רק לאחר שפנייתה הקודמת לנציגות ישראל נדחתה, הן
4 במקומן. אולם, נקבע כי אף שהתנהלות העותרת מעוררת חשדות מסויימים, אין די בספקות כדי
5 לשלול את מעמדה כיהודיה. כב' השופט מלצר שם את הדגש בפסק דינו על העובדה שתעודת הלידה
6 של העותרת היא **מקורית**, והרישום בה לא נסתר, באופן שמשרד הפנים לא עמד בנטל המונח לפתחו
7 לסתור את חזקת הזכאות:

8
9 "אמנם התנהלות העותרת מעוררת כאמור חשדות מסויימים, אולם אין די
10 בספקות אלה כדי לשלול את מעמדה כיהודיה לאחר שהוכרה ככזו הן באוקראינה
11 (בבית המשפט המקומי שם) והן בישראל (על ידי נציגי המדינה). זאת ועוד –
12 הבדיקה המדעית שנערכה (לגבי תעודת הלידה שהציגה העותרת) – בדיקת
13 מז"פ – לא אוששה את חשדות המשיבים, וייתכן אפילו שההפך הוא הנכון, שכן
14 הבדיקה קבעה כי תעודת הלידה היא מסמך מקורי ולא ניתן לשלול גם את סעיף
15 הלאום הרשום בה (אם כי דווקא שם הרישום לוקה כאמור בהעברה קווית). אף
16 הסתרת ממצאי המז"פ בתחילה מפני העותרים ואפילו מפני בית משפט זה על
17 ידי גורמי משרד הפנים אמורה לפעול כנגדם (הגם שזו תוקנה לאחר מכן בהודעת
18 פרקליטות המדינה, ואולם יש להזכיר שאף מפניה הועלמו הדברים בראשית
19 הדרך). כזכור, בשלב שבו כבר הוענק לעותרת מעמד מכוח יהדותה – אין הרשות
20 המנהלית יכולה להסתפק בספק, או בחשד בלבד, או בראיות מינהליות קלושות
21 לצורך ביסוס החלטתה לשינוי הרישום. זאת ועוד, לא ניתן להתעלם מכך
22 שהעותרת הציגה הסברים מסויימים, שעשויים בדוחק להניח את הדעת לסתירות
23 אחדות שהתגלו בין התעודות שהיו מצויות ברשותה ובין מה שהופיע בספרי
24 הרישום באוקראינה ולפיכך אין לראות בתהיות שהתעוררו משום ראיות
25 מינהליות מספיקות לשלילת רישומה כיהודיה במרשם האוכלוסין (השוו: פד"ש
26 מקסימו, 934). הסברי העותרת פורטו בהרחבה לעיל ובקצרה נזכיר כי לטענתה
27 – נוכח האנטישמיות באוקראינה – נהוג היה בשעתו להירשם ברישומים
28 הפומביים תחת הלאום רוסי, ולא תחת לאום יהודי, על מנת להקטין את החשש
29 לפגיעה ביהודים. ביחס לטענת המשיבים בדבר פסק הדין האוקראיני, הרי שאף
30 אם אין בהגשת פסק דין זה כשלעצמו כדי לאושש בקשה למעמד מכוח שבות,
31 במיוחד אם הוא מתבסס על עדויות (עיינו והשוו: בג"ץ 708/06 גורסקי נ' משרד
32 הפנים (פורסם בנבו, 23.9.2007)), הרי שבמקרה שלפנינו, בהצטברות הראיות
33 התומכות בגירסת העותרת (ובכלל זה עותק מספר זיכרון רשמי של מחוז ויניציה
34 באוקראינה, שהציג את הסבא והסבתא של העותרת כפרטיזנים יהודיים שנרצחו)

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 19-09-28713 ב' ואח' נ' מדינת ישראל

1 – יש לייחס משקל מסויים גם לפסק הדין מאוקראינה, ולו כראיה מינהלית
2 (עיינו: יעקב קדמי על הראיות – חלק ראשון 563-566 (2003))" (עניין סקבורצוב,
3 בפסקה 25 לפסק דינו של כב' השופט מלצר).

4

5 כב' השופט מלצר עמד בפסק דינו על נסיבותיה המיוחדות של העותרת שהציגה בעתירתה ראיות
6 נוספות וחדשות לכך שהיא נכדתם של פרטיזנים יהודים אשר נרצחו באכזריות במלחמתם בצורך
7 הנאצי, ואף ביקר את החקרנות היתרה לגבי מקורות יהדותה של העותרת, בנסיבות אלו:

8

9 "התנהלות המשיבים במכלול מעוררת תחושה קשה. הגם שניתן להבין שהתעוררו
10 בלב המשיבים ספקות בכל הנוגע ליהדותה של העותרת, על פי המבחנים
11 המקובלים, ביחס לתעודות שהציגה – פעילות מואצלי הסמכות שלהם גבלה,
12 בנסיבות, לעתים, בחוסר סבירות מהותי ובחוסר מידתיות, בשים לב למאטריה
13 בה עסקינן, ובמיוחד בהתייחס לתכלית החוקתית ול"רוח" חוק השבות (על כל
14 מרכיביו), שאין זה המקום להכביר עליהם מילים. לא נסתר כי העותרת היא
15 למצער נכדה של פרטיזן, או של זוג פרטיזנים יהודים מאוקראינה, שלחמו בצורך
16 הנאצי ובמשתפי הפעולה שלו, ואשר נרצחו באכזריות (עם שלושה מילדיהם) עת
17 שהושלכו בחיים לבור מים עמוק. אין חולק גם כי העותרת היא בת למי ששהתה
18 במחנה כפייה במהלך מלחמת העולם השנייה, וחזרה לביתה באוקראינה רק
19 במרץ 1945, ואז גילתה שכמעט כל משפחתה (היהודית) הושמדה. במצב דברים
20 זה, כאשר כל חפצה של העותרת היה לעלות למדינת ישראל (כשהתאפשר
21 הדבר) ולחיות בה את חייה עם ילדיה ומשפחותיהם – החקרנות-היתרה לגבי
22 מקורות ומקורות יהדותה היא, תוך נבירה באילנות יוחסין, שממילא קשה, אם
23 לא בלתי אפשרי במקרים רבים להוכיח במדויק את נכונותם לאחר למעלה
24 משנות דור – היתה מוגזמת, נוקשה-מדי, ולפרקים אף חסרת רגישות (השוו):
25 ע"א 200/52 היועץ המשפטי נ' קיין, פ"ד ז 107, 110 (1952))" (עניין סקבורצוב,
26 בפסקה 27 לפסק דינו של כב' השופט מלצר).

27

28

29 .23 במקרה שלנו, בניגוד לנסיבות שנדונו בעניין סקבורצוב, הוכח כי המערערים נרשמו כיהודים על יסוד
30 תעודות לידה מזוייפות, היינו: על יסוד תעודות שאינן מקוריות ואינן אוטנטיות, כאשר הפרטים
31 המזוייפים 'הולבשו' על גבי תעודות מקוריות של אנשים אחרים. עובדה זו כלל אינה שנויה
32 במחלוקת.

33

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 28713-09-19 ב' ואח' נ' מדינת ישראל

24. להבנתי, די בכך כדי לקבוע שהמשיבה עמדה בנטל המונח לפתחה לסתור את חזקת הזכאות. נזכיר
כי בהתאם לעניין **מקסימוב**, עוצמת הראיות המינהליות הנדרשת לסתור את חזקת הזכאות, **קשורה**
קשר ישיר, לעוצמת "חזקת הזכאות". לפיכך, מקום שבו חזקת הזכאות נשענת כל כולה על תעודה
ציבורית שמשרד הפנים הוכיח כי אינה מקורית אלא מזוייפת, הרי שדי בכך כדי לסתור את חזקת
הזכאות. שונים היו פני הדברים אילו הייתה חזקת הזכאות מבוססת על ראיות חיצוניות המעידות
על יהדותם של המערערים או של המערערת. במקרה כזה, צריכה הייתה המשיבה להציג ראיות
מספקות לסתירת הראיות החיצוניות שהוצגו לביסוס יהדותם של המערערים או של המערערת,
וזאת, גם אם הייתה מוכיחה כי תעודות הלידה מזוייפות. אף לא ניתן להתעלם מן הנסיבות
המיוחדות שעמדו לנגד עיניו של כב' השופט מלצר בענין **סקבורצוב** לענין זיקתה של המשפחה לעם
היהודי כמו גם לעובדה שבאותו ענין בכל מקרה, היה לעותרת מעמד לפי חוק השבות.
25. טענת המערערים כי לא ידעו שמדובר בתעודות מזוייפות אינה מעלה ואינה מורידה. חזקת הזכאות
הייתה מושתתת רק על תעודות אלו, ומשהוברר כי אלו תעודות מזוייפות ולא מקוריות, נסתרה
חזקת הזכאות, והוכח כי הרישום הראשוני נשען על משענת קנה רצוף.
- רוצה לומר, העובדה שהתעודות הציבוריות שהוצגו אינן אמיתיות ומקוריות אלא מזוייפות, שומטת
את הקרקע תחת הרישום הראשוני, ולענין זה, אין זה משנה כלל אם המערערים לא ידעו על הזיוף.
כאן המקום להקדים המאוחר ולציין כי טענתם של המערערים 1-2 כי לא ידעו על הזיוף, נתונה
בספק, שכן, כפי שאראה בהמשך, קיימות אינדיקציות בחומר הראיות לכך שהמערערים 1-2 ידעו
שאינו מדובר בתעודות מקוריות אלא בתעודות מזוייפות.
26. סיכמו של דבר, מקום שבו חזקת הזכאות נשענת כל כולה על תעודות מזוייפות, עומד משרד הפנים
בנטל המונח לפתחו לסתור את חזקת הזכאות ולא מוטלת עליו חובה במקרה כזה, להוכיח כי
העותרים אינם יהודים. אדרבה, במקרה כזה חוזר נטל השכנוע למערערים להראות כי אף על פי
שנרשמו על בסיס תעודות מזוייפות, אין לשנות את הרישום משום שהמערערת היא יהודייה.
27. המערערים לא עמדו בנטל זה ולא הציגו כל חיזוק או תמיכה לטענתם כי הם יהודים. גם חברי, כב'
השופט גייסי מסכים כי "לכאורה קיים קושי בכך שהמערערים לא סיפקו ראיות ומסמכים נוספים
לחיזוק גרסתם".
28. חברי, כב' השופט גייסי קובע כי חלוף הזמן שעבר מאז שעזבו את ברית המועצות לשעבר ועלו
לישראל ועד שנדרשו להתגונן מפני שלילת רישומם בשנת 2007 (בחלוף 17 שנים), מעביר את נטל
השכנוע אל משרד הפנים להוכיח כי המערערת אינה יהודייה. לדברי כב' השופט גייסי, מדובר
בתקופה משמעותית שבה הסתמכו המערערים על כך שהמדינה מכירה בהם כיהודים, וזאת לא רק

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 19-09-28713 ב' ואח' נ' מדינת ישראל

- 1 בגדר רישום במשרד האוכלוסין כי אם גם מכוח חוק השבות. לדבריו, ככל שחולפות השנים,
2 הדרישה מהמערערים לשמור על הראיות להוכחת יהדותם, כמו גם הציפייה שיצליחו להביא ראיות
3 מארץ מולדתם הולכות וקטנות. עוד קובע חברי, כב' השופט ג'יוסי, כי הדעת נותנת שאם לפקיד
4 הרישום או לגורמים האמונים על בחינת המסמכים לענין חוק השבות, הייתה סיבה לסבור בשנת
5 1990 שתעודות הלידה שהוצגו בפניהם אינן מספקות להוכחת יהדותם של המערערים, חזקה שהיו
6 דורשים לקבל מסמכים נוספים. לדברי חברי, בשנת 1990 יכולתם של המערערים להמציא את אותם
7 מסמכים נוספים הייתה גבוהה באופן משמעותי.
8
- 9 29. אין בידי לקבל את הטענה כי חלוף הזמן לבדו די בו כדי להעביר את נטל השכנוע למשיבה. בוודאי
10 שאין לקבל גישה זו ביחס לתקופה שבה כלל לא ידע משרד הפנים כי המערערים עלו ארצה בהתבסס
11 על תעודות לידה מזוייפות. חברי, כב' השופט ג'יוסי, מציין בחוות דעתו כי התעודות נמצאו מהימנות
12 על ידי פקיד הרישום וכן על ידי גורמי המדינה שהתבססו עליהן לצורך חוק השבות. אולם, אין לצפות
13 שרשם האוכלוסין או משרד הפנים יעביר לבדיקת מז"פ כל תעודה ציבורית המוגשת לו, וזאת כדי
14 לאתר פגמים בתעודות שעין בלתי מזוינת אינה מבחינה בהם. העובדה שמשרד הפנים או פקיד
15 הרישום נתנו אמון באותן תעודות מזוייפות שהציגו המערערים 1-2, ולא הצליחו כבר בעת הרישום
16 הראשוני לגלות את התרמית, אינה צריכה לעמוד להם לרועץ.
17
- 18 אדרבה, המערערים הם אלו הצריכים ליתן הסברים לשימוש בתעודות מזוייפות, נטל שכלל לא עמדו
19 בו.
20
- 21 30. אמנם, גישת חברי שובת לב ביחס לתקופה המאוחרת לשנת 2007, שבה כבר אחז משרד הפנים בדו"ח
22 מז"פ המעיד כי עסקינן בתעודות לידה מזוייפות. אולם, דוקטרינת הנזק הראייתי מועילה לטוען לה
23 רק כאשר מדובר ב- "תיקו ראייתי". דוקטרינה זו אינה מועילה כאשר כפות המאזניים אינן
24 מעויינות. יתר על כן, העברת נטל השכנוע נעשית רק מקום שבו אכן נגרם למערערים נזק ראייתי
25 בשל התנהלות המשיבה.
26
- 27 31. במקרה שלנו, וכפי שאדגים להלן, אין מדובר בנסיבות שבהן כפות המאזניים מעויינות, ואף לא נגרם
28 למערערים נזק ראייתי כלל, ובטח לא בשל התנהלות המשיבה. עסקינן בנסיבות שבהן הובאו על ידי
29 משרד הפנים ראיות כבדות משקל לכך שהמערערים אינם יהודים, באופן שנטל הבאת הראיות
30 הועבר למערערים להפריך ראיות אלו, ובנטל זה לא עמדו.
31
- 32 32. למעשה, מלבד עדותו של המערער 1, אין בפנינו כל ראיה נוספת התומכת בטענתם של המערערים
33 בדבר יהדותם. אפילו ניקח בחשבון גם את תצהירה של המערערת 2, שלא הובאה לעדות, בשל מצבה
34 הרפואי הנטען, הרי שמדובר בעדויות של שני בעלי הדין עצמם, שאין להן סיוע בראיות חיצוניות.

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 28713-09-19 ב' ואח' נ' מדינת ישראל

- 1 ספרי הרישום באוקראינה סותרים את גרסתם זו, וגם תעודות הלידה המזוייפות והשימוש בהן
2 מחזקות דווקא את האפשרות שאינם יהודים.
3
- 4 .33 טענתה של המערערת 2 כי אמה העדיפה להירשם בכל מקום כאוקראינית כדי להסתיר את יהדותה
5 משום שרצתה להיות רופאה, היא בגדר ספקולציה והשערה גרידא. כך עולה מתצהירה מיום
6 26.1.2007 שבו ציינה כי: "אני חושבת שאמי העדיפה להירשם בכל מקום בתור אוקראינית
7 ולהסתיר את היותה יהודיה בגלל שרצתה להיות רופאה ולהתקבל ללימודי רפואה בעיר חרקוב...".
8
- 9 .34 מחומר הראיות שהונח בפני בית המשפט קמא, עולה כי לראשונה עלה אצל המשיבה החשש כי
10 המערערים עלו לארץ שלא כדין, רק על בסיס ידיעה שמקורה בגרוש של המערערת 3, מחודש אוגוסט
11 2003. בעקבות מידע זה, זומנו בני המשפחה לבירור במחלקת אשרות בלשכה האזורית למינהל
12 אוכלוסין חיפה, אולם בחרו שלא להתייצב לבירור. ביום 7.1.2004 זומנו פעם נוספת, וגם לזימון זה
13 לא טרחו להתייצב.
14
- 15 .35 המערערים טוענים כי לא קיבלו זימונים אלו. אולם, גם אם אצא מנקודת מוצא לפיה, טענתם זו לא
16 נסתרה, הרי שבשנת 2006, ובעקבות פניה מצידם למשרד הפנים בעניין דרכונם, הוסבר להם כי הם
17 בסטטוס של "בירור זכאות למעמד", והמערער 1 התחייב בכתב ביום 25.9.06 להגיע לבירור עם כל
18 המסמכים שעל בסיסם עלו בני המשפחה לישראל.
19
- 20 .36 מכאן, שלפחות מיום 25.9.2006 ידעו המערערים כי המשיבה מפקפקת ביהדותם, ופתוחה הייתה
21 בפניהם האפשרות לנקוט בפעולות לאיסוף ראיות חיצוניות המעידות על יהדותם.
22
- 23 .37 ביום 22.1.2007 אף התייצבו בני המשפחה לבירור בפני לשכת הקשר, ותעודות הלידה נשלחו לבדיקה
24 במז"פ. חוות דעת מז"פ משנת 2007 אימתה את החשש והוכיחה כי אכן תעודות הלידה של המערערים
25 2-1 היו מזוייפות.
26
- 27 .38 המערער 1 בעדותו מציין כי כאשר ביקשו המערערים 1-2 לעלות ארצה בשנות ה-70, לא היו בידם
28 מסמכים המעידים על יהדותם: "אני מדבר על שנות ה-70 שהחלה העליה, אמרו שיש חברים
29 יהודיים שאפשר ללכת למשטרה והם ישחזרו את המסמכים, ואנחנו לקחנו עדים את משפחת סמיון
30 והם אישרו שאנחנו יהודים ועשינו מסמך במשטרה וקיבלנו את המסמכים במשטרה" (פרו', עמ' 24,
31 ש' 28-31).
32
- 33 .39 אולם, מדוע נזקקו המערערים לחברים יהודיים במשטרה, אם מדובר בעניין טכני תמים, שעניינו
34 שחזור תעודות לידה ורישום שם הדת/לאום האמיתיים? מדוע שוחזרו התעודות על גבי תעודות

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 28713-09-19 ב' ואח' נ' מדינת ישראל

- 1 מקוריות של אנשים אחרים אם מדובר בשחזור תמים? העובדה שהמערערים 1-2 נזקקו לחברים
2 היהודיים במשטרה, מחזקת ותומכת באפשרות שהמערערים 1-2 ידעו כי מונפקות עבורם תעודות
3 מזוייפות, וכי הדבר נעשה בידיעתם ובהסכמתם.
4
- 5 40. מעדותו של המערער 1 עולה כי קודם לשימוש בתעודות הלידה המזוייפות, ניסו המערערים 1-2
6 למצוא מסמכים בקהילה היהודית התומכים בגרסתם בדבר יהדותם. רק כאשר לא הצליחו בכך,
7 בחרו להגיש את תעודות הלידה המזוייפות. כך עולה מעדותו של המערער 1 בפני בית המשפט קמא
8 בפרו', עמ' 26, ש' 23-28:
- 9
- 10 "ש. במהלך השנים מאז שאתה יודע שיש בעיה עם התעודות, פניתם לבית כנסת,
11 מוסדות של הקהילה היהודית, משהו שנשאר כדי לנסות להביא אישור על
12 הברית למשל?
13 ת. לא פניתי בכלל, פנינו כשהיינו שם וניסינו לעשות את המסמכים יותר אמיתי,
14 כל מי שידע את האמת כולם נפטרו, חיפשנו את המסמכים עוד כשהיינו שם.
15 ש. רק אחרי שלא מצאתם מסמכים בקהילה היהודית אז הגשתם תעודות לידה?
16 ת. נכון".
- 17
- 18 41. העובדה שהמערערים עשו שימוש בתעודות הלידה כמוצא אחרון, ורק לאחר שנכזבו נסיונותיהם
19 לאתר מסמכים בקהילה היהודית המבססים את יהדותם, אף היא פועלת לחיזוק האפשרות
20 שהשימוש בתעודות הלידה המזוייפות לא היה תמים, וכי המערערים 1-2 ידעו שמדובר בתעודות
21 מזוייפות.
22
- 23 42. חברי, כבי' השופט ג'יוסי, קובע בחוות דעתו כי חלוף הזמן החזיר את הנטל לברר את גרסת
24 המערערים כי הם יהודים ולהוכיח כי נעשו פעולות לבירור טענות אלו, ובכלל זה פנייה למרכז הקשר
25 כדי שיערוך בירורים עצמאיים משלו. אולם, כפי שכבר הבהרתי, דוקטרינת הנזק הראייתי עשויה
26 להעביר את נטל השכנוע רק מקום שבו קיים תיקו ראייתי, ולא בנסיבות שבהן לא עמדו המערערים
27 בנטל הראשוני, גם אם הוא נטל מופחת בשל חלוף הזמן, להוכיח את יהדותם. שנית, ועיקר, במקרה
28 שלנו כלל לא הוכח כי חלוף הזמן הסב למערערים נזק ראייתי. המערער 1 בעדותו מודה כי גם קודם
29 לעלייתם ארצה, ולפני שנים רבות, לא עלה בידי המערערים לגלות מסמכים המאששים את טענתם
30 בדבר יהדותם, ואין לצפות שלשכת הקשר תאתר כיום מסמכים שלא עלה בידי המערערים בעצמם
31 לגלות בזמן שביקשו לבסס את יהדותם ולעלות ארצה. מכאן, שאין לומר כי נגרם למערערים נזק
32 ראייתי או כי השיהוי בהתנהלות המשיבה הסב למערערים נזק ראייתי כלשהו. העובדה שעשו שימוש
33 בתעודות הלידה המזוייפות כמוצא אחרון, ורק כאשר נכשלו נסיונותיהם לאתר מסמכים התומכים
34 ביהדותם, אף מטילה, כאמור, צל כבד על גרסתם שלא ידעו כי התעודות מזוייפות.

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 19-09-28713 ב' ואח' נ' מדינת ישראל

- 1
2 .43 בניגוד לגישתו של חברי, אף איני סבורה כי הפער בין האמור בתצהיריהם של המערערים 1-2 בעניין
3 מקום עריכת התעודות (המזוייפות) לעדותו של המערער בנקודה זו, הוא פרט זניח או שולי. סתירה
4 זו באשר למקום עריכת התעודות (בתצהירים - מרכז הרישום בעיר חרקוב; ובעדות המערער 1 -
5 במשטרה) מעידה שיש למערערים מה להסתיר, וגם ההסבר שניתן על ידי המערער 1 בעדותו ביחס
6 לסתירה זו, כי בברית המועצות לשעבר נוהלו המחוזות על ידי המשטרה - תמוה, ועל פניו אינה עולה
7 בקנה אחד עם שורת ההיגיון.
8
9 .44 המערער 1 טען כי מי שתמך ביהדותם של המערערים 1-2 בפני משטרת אוקראינה הוא סמיון אשר
10 לדבריו בעדותו, "נפטר לפני שנתיים", ואילו אשתו "נפטרה לפני 12 שנים". למרות האמור, לא טרחו
11 המערערים להציג בזמן השימוע או אפילו בהליכים שהתנהלו בפני בית המשפט קמא שהחלו בחודש
12 דצמבר 2015, תצהיר של אותו סמיון התומך בגרסתם.
13
14 .45 המערער 1 נשאל בחקירתו מדוע לא טרח לגבות תצהיר או להקליט את אותו סמיון לפני פטירתו,
15 אך לא נתן כל הסבר משכנע לכך:
16
17 "ש. האם לצורך ההליך הזה נעשתה איזה שהיא פנייה על ידך כדי לנסות ולהוכיח
18 לנו שאתה צודק ושאתה יהודי?
19 ת. היו אנשים אבל הם נפטרו. שמעון נפטר לפני שנתיים, אשתו נפטרה לפני 12
20 שנים. הוא היה פה, הוא אמר שהוא יכול לעזור.
21 ש. הוא נפטר לפני שהתחיל הבירור במשרד הפנים ולא החתמת אותו על תצהיר או
22 הקלטת?
23 ת. אף אחד לא אמר, לא היה צורך.
24 ש. עורך הדין שלך לא ייעץ לך לעשות את זה. לא חשבתם?
25 ת. לא חשבנו" (פרו', עמ' 27, ש' 14-17).
26
27 .46 גם המערערת 2, בתצהיר שהגישה למשרד הפנים, ציינה כי מר שטיימן סמיון ובנו לאוניד היו במשך
28 שנים רבות חברים של המשפחה, והכירו היטב הן את אמה של המערערת 2 והן את אמו של המערער
29 1, ויכולים היו לאשר כי אמה ואמו של המערער היו יהודיות. אולם, אף שלא נטען כי אותו לאוניד
30 נפטר, לא הובא לאוניד כעד מטעם המערערים בעת שמיעת הראיות.
31
32 .47 המערערים ידעו למצער משנת 2007 כי משרד הפנים אוהז בדו"ח מז"פ המעיד כי תעודות הלידה
33 שהציגו לצורך אישור עלייתם ארצה, לפי חוק השבות, מזוייפות. היינו מצפים כי יפעלו בכל דרך
34 העומדת לרשותם כדי לבסס את טענתם בדבר יהדותם. העובדה שלא טרחו להציג תצהיר של אותו

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 19-09-28713 ב' ואח' נ' מדינת ישראל

- 1 סמיון עוד כשהיה בין החיים או של בנו לאוניד שלא נטען כי אינו בין החיים, מעידה על כך שעדות
2 כזו אילו הייתה מוצגת, הייתה פועלת לחובת המערערים ולא מועילה להם, ומכאן שאין בשיהוי
3 בהגשת התביעה כדי להעביר את נטל השכנוע משום שלמערערים לא נגרם נזק ראייתי בשל כך.
4
- 5 48. סיכומו של דבר, די היה בדו"ח המז"פ כדי לסתור את חזקת הזכאות. המערערים לא עמדו בנטל
6 המונח על שכמם לביסוס יהדותם. לא נגרם במקרה שלנו נזק ראייתי למערערים, בשל התנהלות
7 המשיבה ולכן נטל השכנוע לא עבר לפתחה של המשיבה; מה גם שאין מדובר בעניינינו בתיקו ראייתי,
8 ולכן העברת נטל השכנוע לא הייתה מועילה למערערים.
9
- 10 49. לבסוף, מקובלת עליי עמדת חברי, כב' השופט ג'יוסי, ונימוקיה כי לא היה מקום להידרש לחוות דעת
11 היועמה"ש שצורפה לערעור משום שאין מדובר בחוות דעת העוסקת בהליך לשינוי הרישום, אלא
12 בהליך בדיקת בסיס האזרחות. אף מקובלת עליי הנמקתו של חברי, כב' השופט ג'יוסי, בעניין הטענה
13 כי יש למחוק התביעה כנגד המערערת 2. צודק לטעמי חברי בקביעתו כי לא הוכח שהמערערת 2
14 אינה בעלת כשירות משפטית, ואף לא הוכח כי אינה כשרה להעיד. לדידי, אף לא הוכח שנגרם לה
15 עיוות דין בשל פסק הדין. בסופו של דבר, אין אנו עוסקים כאן בהחלטה בעניין ביטול אזרחותם של
16 המערערים. החלטה שכזו לא התקבלה. כל שנעשה במסגרת פסק הדין של בית המשפט קמא הוא
17 השבת המצב לקדמותו לאחר שהתברר מדו"ח מז"פ כי הרישום הראשוני נעשה על יסוד תעודות
18 לידה מזוייפות, מקום שבו לא הציגו המערערים שום ראיה חיצונית לביסוס יהדותם, וכאשר
19 מעדותו של המערער 1 עולה כי ניסיונותיהם של המערערים בעבר למצוא ראיות ליהדותם במדינת
20 המקור, אוקראינה, לפני עלייתם ארצה, לא צלחו.
21
- 22 50. יתר על כן, אם וכאשר תתקבל החלטה בעניין שלילת אזרחותם של המערערים, בשל השימוש
23 בתעודות כוזבות, ממילא תהא פתוחה בפני המערערים האפשרות להציג את כל קשת הטענות, ובכלל
24 זה, להציג את ראיותיהם בעניין יהדותם, לטעון את טענת השיהוי המנהלי וכל טענה נוספת העומדת
25 לזכותם.
26
- 27 51. למען הסר ספק, אין בחוות דעתי, הבעת עמדה, ולו מרומזת, באשר לסוגיה שטרם נדונה וטרם
28 הוכרעה, ושפסק דין זה אינו עוסק בה, והיא סוגית שלילת האזרחות. כפי שציין חברי, כב' השופט
29 ג'יוסי, מדובר בבני זוג המצויים בעשור השמיני לחייהם. המערערת 2 אינה בקו הבריאות. המדינה
30 השתתה מאוד בהתנהלותה מול המערערים באופן העשוי להשליך על התוצאה בשל שיהוי מנהלי
31 ושינוי מצב לרעה. יש להניח כי מכלול השיקולים ילקח בחשבון על ידי המשיבה, ומכל מקום,
32 הכרעתה של המשיבה, ככל שלא תהא לרוחם של המערערים, תעמוד תחת שבט ביקורתו של בית
33 המשפט.
34

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 19-09-28713 ב' ואח' נ' מדינת ישראל

1 .52 לפיכך, דעתי היא שיש להורות על דחיית הערעור ולהותיר את פסק דינו של בית המשפט קמא על
2 כנו, וזאת ללא צו להוצאות וכביטוי למורת רוחנו באשר להתנהלות העצלה של המשיבה בפרשה זו.
3

עפרה אטיאס, שופטת

4

5

6

השופטת אספרנצה אלון:

7

חבריי השופט סארי ג'יוסי אב בית הדין וחברתי השופטת עפרה אטיאס כתבו פסק דין מנומק
8 ומפורט אך כל אחד מהם הגיע לתוצאה שונה.

9

10

האב"ד כב' השופט סארי ג'יוסי הגיע למסקנה כי יש לקבל את הערעור לגופו, תוך הבחנה בין
11 הרישום הראשון לשינוי רישום, כאשר לגבי האחרון – שינוי רישום כפי המתבקש בענייננו, היה על
12 משרד הפנים, לערוך בירור עובדתי באשר לגרסת המערערים, בדבר יהדותם ועל משרד הפנים
13 הנטל לסתור את "חזקת הזכאות של המערערים", נטל בו לא עמדה המשיבה (סעיפים 27-29 לפסק
14 דינו).

15

16

טעם נוסף שהביא את חברי האב"ד לקבלת הערעור מושתת על טענת השיהוי. בענייננו, בשנת 2007
17 נערכה חוות דעת מז"פ לפיה תעודות המערערים הן מזויפות. שנה לאחר מכן, בשנת 2008 ערך משרד
18 הפנים בירור למערערים, ורק בשנת 2015 הגיש התביעה נגדם. מדובר בשיהוי מנהלי ממושך, שחברי
19 האב"ד קבע כי לא היתה לו הצדקה ולפיכך נתן משקל רב לאינטרס ההסתמכות של המערערים
20 ולנזק הראייתי שנגרם למערערים, שעה שחלק מהעדים שהיה בכוחם כדי לסייע למערערים
21 בהוכחת יהדותם – הלכו לעולמם (סעיפים 30-41 לפסק דינו).

22

23

מנגד, חברתי השופטת עפרה אטיאס הגיעה למסקנה כי יש לדחות את הערעור. המערערים הציגו
24 תעודות מזויפות בעת הרישום הראשוני ומכאן לעמדתה של חברתי השופטת אטיאס, נטל השכנוע
25 להוכיח את יהדותם של המערערים רובץ לפתחם והמערערים לא עמדו בנטל זה.

26

27

באשר לשיהוי, קבעה חברתי השופטת אטיאס כי בתביעת סטטוס אין התיישנות, אין להידרש
28 לטענת השיהוי המנהלי הן משום שלא נטענה על ידי הצדדים והן ממידת קל וחומר – אם אין

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 19-09-28713 ב' ואח' נ' מדינת ישראל

1 התיישנות בתביעת סטטוס, לא כל שכן, אין להידרש לטענת השיהוי המנהלי. חלוף הזמן אין בו כדי
2 להעביר את נטל השכנוע למשיב הואיל ולא נגרם למערערים נזק ראייתי.

3
4 אני מצטרפת לעמדתה של חברתי השופטת אטיאס לפיה יש לדחות את הערעור.

5
6 אוסיף הדגשים מעטים וזאת על בסיס המוצגים שהוגשו לבית משפט קמא :

7 - חוות דעת של משטרת ישראל, האגף לחקירות ולמודיעין, החטיבה לזיהוי פלילי, מיום
8 30.1.17, קבעה כי תעודות הלידה של המערערים 1 ו-2 הינן תעודות מזויפות – נקבע בחוות דעת כי
9 טופס התעודה המקורי, אך רישומי התעודה המקוריים נמחקו ועל גבי המחיקה יש רישומים
10 חדשים. נתון זה הוא מרכזי בעיניי.

11 מדובר בתעודה מזויפת וכפי שקבעה חברתי השופטת אטיאס אין ענייננו דומה לעובדות בעניין
12 סקבורצוב (סעיפים 20-23 לפסק דינה) .

13
14 - על פי הרשום במכתב משרד ראש הממשלה "נתיב" מחלקת קונסולרית, שנשלח ביום 22.8.07
15 למשרד הפנים המערערים הודו בעל פה שאכן התעודות מזויפות (ת/2).

16
17 - בפסק הדין שניתן בעניינם של המערערים בבית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית משפט
18 לעניינים מנהליים שניתן ביום 28.11.13 על ידי כבוד השופט ד"ר יגאל מרזל (כתוארו דאז) כי
19 המערערים (העותרים שם) טענו שעוד משנת 2006 כאשר התבקשה הארכת תוקף דרכונם התקיימו
20 מגעים בינם לבין משרד הפנים ובהם עלתה דרישת משרד הפנים להתייצב בלשכה "לצורך תיקון
21 פרטי דת ולאום". בעתירתם טענו כי משרד הפנים "מערבב" בין שני נושאים: נושא הדרכונים ונושא
22 תיקון פרטי הדת והלאום. נטען, שמשרד הפנים מתנה את הנפקת הדרכונים בתיקון פרטי הדת
23 והלאום ומדובר בהתנהלות בלתי חוקית חסרת תום לב ובלתי סבירה. נטען, באותו הליך טענו
24 המערערים כי בכל הקשור לתיקון פרטי הדת והלאום קיימות רק שתי דרכים הן הסכמת האזרח
25 או לחלופין פניית משרד הפנים לבית המשפט לענייני משפחה. והובהר, למען הסר ספק, שהם אינם
26 מסכימים לתיקון הפרטים האמורים (סעיף 1 לפסק הדין שם). המדינה טענה כי בכל הקשור לשינוי
27 פרטי מרשם האוכלוסין יש טענות בדבר השגת מעמד בישראל במרמה בתוך הצגת מסמכים כוזבים
28 והוא שומר על זכותו לפעול לשינוי פרטי המרשם לפי הוראות 19ה(ב) לחוק מרשם האוכלוסין,
29 תשכ"ה – 1965.

30 צוין, שככל שתוגש בקשה שכזאת היא תהיה בסמכותו העניינית של בית המשפט לענייני משפחה
31 שם המקום לבררה (סעיף 3 לפסק הדין שם). מכאן, שעוד בשנת 2006 ידעו המערערים בוודאות כי
32 בדעת המשיבה לפעול בעניין שינוי פרטי דת ולאום, וזאת על בסיס הצגת תעודות מזויפות. ובנסיבות
33 אלו, נחלשת טענת ההסתמכות בה אווזים המערערים.

34

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 28713-09-19 ב' ואח' נ' מדינת ישראל

1 מבלי להקל בשיהוי המנהלי שנקטה בו המשיבה, הנטל להוכחת יהדותם נותר איפוא על כתפי
2 המערערים ובנטל זה לא עמדו הם.

3
4 אשר על כן, מצטרפת אני לעמדתה של חברתי השופטת אטיאס.

5
6 גם אני בנסיבות אלו סבורה שאין להטיל הוצאות על מי מהצדדים.

7

אספרנצה אלון, שופטת

8

9

10

11 הערעור נדחה ברוב דעות של השופטות ע' אטיאס וא' אלון נגד דעתו החולקת של אב"ד
12 השופט ס' גיוסי. אין צו להוצאות.

13

14 ככל שהופקד עירבון, המזכירות תחזירו לידי ב"כ המערערים, עבור המערערים.

15

16 מותר לפרסום בהשמטת שמות הצדדים או פרטים מזהים אחרים.

17

18

19

20 ניתן היום, כ"ט ניסן תש"פ, 23 אפריל 2020, בהעדר הצדדים.

עפרה אטיאס, שופטת

אספרנצה אלון, שופטת

סארי גיוסי, שופט [אב"ד]

21